

**Київський національний університет
імені Тараса Шевченка**

**географічний факультет
кафедра географії України**

**«ГЕОГРАФІЯ МАТЕРИКІВ І ОКЕАНІВ»
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС**

Київ – 2024

Олішевська Ю.А. «Географія материків і океанів»: навчально-методичний комплекс (електронне видання) – К., 2024- 133 с.

Рецензенти:

Аріон О.В. кандидат географічних наук, доцент кафедри географії України Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Купач Т.Г. кандидат географічних наук, доцент кафедри географії України Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Рекомендовано до публікації Вченою радою географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Протокол № 14 від 28 травня 2024 р.

Навчально-методичний комплекс розроблений для студентів бакалаврату географічних факультетів, що навчаються за освітньою програмою «Географія», спеціальності 014.07 «Середня освіта» (Географія) ЗВО України.

ЗМІСТ

Вступ	4
Система поточного, модульного та підсумкового контролю	8
Навчально-тематичний план лекцій, семінарських та практичних занять	10
Розгорнута програма дисципліни	12
Завдання для семінарських та практичних занять Частина I	21
Завдання для семінарських та практичних занять Частина II	48
Перелік питань для самостійної роботи	70
Рекомендації до підготовки й виконання різних видів завдань	72
Контрольні питання для самостійної діагностики знань	74
Тести для самоперевірки	81
Рекомендована література та джерела до курсу	87
Додатки	95

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Географія материків і океанів» є однією з базових при підготовці бакалаврів з географії, яка завершує блок обов'язкових дисциплін по вивченню природних особливостей окремих материків та океанів.

Навчальна дисципліна «Географія материків і океанів» є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр з галузі знань 01- Освіта/Педагогіка, освітньої програми спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія).

Викладається у обсязі 510 год 11 кредитів (ECTS), протягом 3 та 4 семестрів. У 3 семестрі 6 кредитів (ECTS), із них лекцій 84 - год, семінарських занять – 28 год., практичних занять – 28 год., самостійної роботи – 188 год. Завершується дисципліна у 3 семестрі заліком.

У 4 семестрі 5 кредитів (ECTS), із них лекцій 42 - год, семінарських занять – 14 год., практичних занять – 14 год., самостійної роботи – 78 год. Завершується дисципліна у 4 семестрі іспитом.

Мета дисципліни – сформувати у студентів здатність розв'язувати спеціалізовані задачі у процесі вивчення загальних закономірностей просторової диференціації географічної оболонки та дослідження особливостей їх прояву в межах окремих материків та фізико-географічних регіонів із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження. Основна увага навчальної дисципліни зосереджена на розкритті причинно-наслідкових зв'язків процесів та явищ, які зумовлюють формування фізико-географічних умов та природних ресурсів окремих материків та океанів, питаннях збереження біорізноманіття флори, фауни та природних ландшафтів. Функціональний блок дисципліни передбачає опанування такими складовими, як здатність використовувати географічні поняття, концепції, теорії, ідеї, принципи для пояснення явищ і процесів на різних просторових рівнях від глобального до локального та усвідомлювати необхідність сталого розвитку.

Завдання вивчення дисципліни полягає у формуванні загальних і фахових компетенцій:

- здатності зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.

- здатності до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків;

- здатності усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем і людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства;

- здатності застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі (світу), материків і океанів, України;

- здатності пояснювати закономірності територіальної організації суспільного виробництва, просторових процесів і форм організації життя людей.

Географічні дослідження окремих материків та океанів багатогранні й потребують опанування попередніх курсів «Основи метеорології», «Основи біогеографії», «Дослідження рельєфу та геологічної будови», «Основи гідрології та океанології», «Географічні дослідження ґрунтово-рослинного покриву».

Виконання практичних завдань та самостійної роботи потребує глибокого розуміння теоретичних основ формування природних закономірностей географічної зональності та висотної поясності, чинників формування природних особливостей окремих материків, навички роботи із візуалізацією власних результатів досліджень у вигляді картосхем, графіків, аналітичних таблиць.

Підготовка до семінарських занять та виконання індивідуальних завдань передбачає володіння загальнонауковими методами, зокрема аналізу, синтезу, індукції та дедукції, навичками представлення власних результатів досліджень у вигляді доповідей та презентацій.

Відповідно до тематики семінарських та практичних занять студенти послідовно ознайомлюються із закономірностями просторової диференціації окремих компонентів географічної оболонки в межах Африки, Південної Америки, Австралії, Антарктиди, Світового океану, Євразії та Північної Америки, а саме:

- взаємодії, зв'язків та взаємовпливу між океанами та окремими континентами,
- особливостями формування генетичних типів берегів окремих материків,
- геологічною історією розвитку, тектонічною та орографічною будовою окремих материків,
- факторами формування корисних копалин та регіонами видобутку мінеральної сировини,
- кліматичними особливостями території материків та їх окремих регіональних одиниць,
- поверхневими та підземними водами, їх основними характеристиками та сучасним станом,
- ґрунтово-рослинним покривом та особливостями тваринного світу окремих материків,
- підходами до проведення фізико-географічного районування та схемами районування окремих материків та частин світу,
- особливостями прояву несприятливих природних процесів та антропогенного впливу на ландшафти окремих регіонів та материків в цілому.

Самостійна робота студента – це форма організації навчального процесу, під час якої відбувається індивідуальне вивчення матеріалу та

виконання окремих завдань студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота може включати також поглиблене вивчення тем, які обговорювалися під час лекцій. Зміст самостійної роботи визначено відповідно до робочої програми навчальної дисципліни. У ході самостійної роботи студенти:

- засвоюють теоретичний матеріал з навчальної дисципліни (лекційний матеріал та окремі розділи й теми з рекомендованих літературних та електронних джерел);
- закріплюють знання, використовуючи необхідний інструментарій практичним шляхом (виконання картосхем, аналітичних таблиць, відповіді на контрольні запитання, виконання тестів для самоперевірки);
- застосовують отриманні знання й навички для аналізу проблемних ситуацій та вироблення правильного рішення (під час підготовки до семінарів, дискусій, письмового аналізу конкретної ситуації (есе) тощо).

Практичні роботи призначені для вироблення компетенцій з аналітики картографічних та статистичних даних, використання методів порівняння, аналогії та синтезу інформації з різних географічних джерел у процесі виконання практичних завдань. Під час виконання індивідуальних завдань акцент робиться на вміння студентів творчо використовувати різні джерела географічної інформації та проявляти аналітичні здібності, креативність та зацікавленість.

Практичні роботи дозволяють розкрити розуміння теоретичних знань та сприяють набуттю компетентності творчого самовираження студента в процесі виконання та представлення результатів практичної роботи.

Сподіваюся, що дане видання буде корисним студентам географічних спеціальностей закладів вищої освіти.

СИСТЕМА ПОТОЧНОГО, МОДУЛЬНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Форми оцінювання студентів: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами виступів на семінарах, виконання практичних робіт та написання двох контрольних робіт (тестових завдань). Оцінювання здійснюється впродовж семестру усіх видів робіт, включаючи самостійну роботу.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

- результати навчання – знання - до 55%
- результати навчання – вміння - до 20%;
- результати навчання – комунікація - до 5%;
- результати навчання – автономність та відповідальність - до 20%.

Семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота (тест) - оцінка 20 балів за дві контрольні роботи протягом семестру.

2. Семінарські заняття в підсумку оцінюються максимально в 20 балів.

3. Практичні завдання максимально оцінюються у 20 балів

Максимальна кількість балів які можуть бути отримані студентом протягом семестру 60 балів.

Підсумкове оцінювання. У кінці 3 семестру – залік. У кінці 4 семестру – іспит.

Максимальна кількість балів які можуть бути отримані студентом 100 балів за 100-бальною шкалою. Максимальна кількість балів на заліку/іспиті - 40 балів, мінімальна кількість балів, які додаються до семестрових – 24 бали (60% максимальної кількості балів, відведених на іспит).

Для студентів, які упродовж семестру не досягли мінімального рівня оцінки – 35 балів проводиться заключна семестрова контрольна робота, максимальна оцінка за яку не може перевищувати 30 балів.

Студенти, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж критично-розрахунковий мінімум – 35 балів до складання заліку/іспиту не допускаються.

Організація оцінювання: Оцінювання здійснюється упродовж семестру та під час екзаменаційної сесії. Завдання здаються на кожному семінарському/практичному занятті або у зазначений викладачем термін; за роботи, подані пізніше зазначеного терміну, оцінка складає 60% від максимальної кількості балів. Контрольні роботи (тестові завдання) проводяться після завершення відповідних тем під час семінарських/практичних занять. За результатами семестру студент отримує підсумкову оцінку за 100-бальною системою, яка розраховується як сума оцінок за кожен з двох модулів у семестрі та оцінки за залік/іспит.

Шкала відповідності оцінок залік:

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

Шкала відповідності оцінок іспит:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ. Частина I (3 семестр)

№ лекції	Назва лекції	Кількість годин			
		лекції	семінари/ практичні	самост. робота	Інші форми контр.
<i>Змістовий модуль 1</i>					
1	Вступ до курсу. Характеристика географічного положення Африки.	6	2/2	6	
2	Геологічна історія розвитку й тектоніко-орографічна будова Африки	6	2/2	14	
3	Характеристика клімату та внутрішніх вод Африки.	6	2/2	14	
4	Природні зони та фізико-географічне районування Африки. Регіональні геоекологічні проблеми Африки	6	2/2	20	
<i>Змістовий модуль 2</i>					
5	Характеристика географічного положення, тектоніко-орографічної будови Південної Америки.	6	2/2	14	
6	Особливості формування клімату Південної Америки	6	2/2	14	
7	Внутрішні води Південної Америки	6	2/2	14	
8	Ґрунтово-рослинний покрив та природні зони Південної Америки	6	2/2	14	
9	Фізико-географічне районування Південної Америки. Регіональні геоекологічні проблеми Південної Америки.	8	2/2	16	
10	Характеристика Австралії та Океанії. Тектоніко-орографічна будова, особливості клімату та поверхневого стоку Австралії.	6	2/2	14	
11	Природні зони та фізико-географічне районування Австралії. Регіональні геоекологічні проблеми материка.	6	2/2	18	
12	Природні особливості Антарктиди	6	2/2	10	
13	Світовий океан	10	4/4	20	
	ВСЬОГО	84	28/28	188	

Загальний обсяг **328 год.**, в тому числі:

Лекцій – **84 год.**

Семінари - **28 год**

Практичні – **28 год**

Самостійна робота - **188 год.**

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ. Частина II (4 семестр)

№ лекції	Назва лекції	Кількість годин			
		лекції	семінари/ лаборат., практичні	самот. робота	Інші форми контр.
<i>Змістовий модуль 1</i>					
1	Вступ до курсу. Характеристика географічного положення Євразії	2		6	
2	Геологічна історія розвитку й тектоніко-орографічна будова Євразії	4	2/2	10	
3	Характеристика клімату та внутрішніх вод Євразії	4	2/2	10	
4	Ґрунтово-рослинний покрив та природні зони Євразії	4	2/2	12	
5	Фізико-географічне районування Євразії. Регіональні геоекологічні проблеми материка.	8	2/2	20	
<i>Змістовий модуль 2</i>					
6	Характеристика географічного положення, тектоніко-орографічної будови Північної Америки.	4	2/2	12	
7	Особливості клімату та внутрішніх вод Північної Америки	6	/2	12	
8	Ґрунтово-рослинний покрив та природні зони Північної Америки	4	2/	12	
9	Фізико-географічне районування Північної Америки. Екологічні проблеми природокористування.	6	2/2	16	
	ВСЬОГО	42	14/14	110	

Загальний обсяг **180 год.**, в тому числі:

Лекцій – **42 год.**

Семінари - **14 год**

Практичні – **14 год**

Самостійна робота - **110 год.**

РОЗГОРНУТА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Частина I

Тема 1. Характеристика географічного положення Африки

Загальна характеристика фізико-географічного положення Африки. Розміри материка, положення відносно екватору, особливості берегової лінії. Океани та моря, що омивають береги Африки. Роль теплих та холодних океанічних течій у формуванні природи материка. Генетичні типи берегів Африки: умови формування, коротка характеристика, особливості поширення.

Тема 2. Геологічна історія розвитку й тектоніко-орографічна будова Африки

Історія геологічного розвитку та тектонічної будови Африки. Характеристика окремих тектонічних структур Африки. Особливості формування рельєфу Африки. Взаємозв'язок тектонічної будови та орографії. Висока та Низька Африка, основні форми рельєфу в їх межах. Закономірності формування та поширення корисних копалин на території Африки. Проблеми та перспективи подальшого видобування мінеральних ресурсів на материку.

Тема 3. Характеристика клімату та внутрішніх вод Африки

Основні кліматотвірні чинники: розподіл сонячної радіації, циркуляція атмосфери та підстилаюча поверхня. Основні закономірності циркуляції повітря над Африкою. Особливості розподілу температури повітря та кількості опадів в межах Африки. Коротка характеристика кліматичних поясів та областей Африки. Внутрішні води Африки. Загальна характеристика поверхневого стоку Африки. Особливості формування гідрологічної мережі материка. Річки, озера та водосховища Африки.

Найбільші гідроспороди Африки та їх роль у розвитку господарства. Особливості поширення боліт та підземних вод на території Африки.

Тема 4. Природні зони та фізико-географічне районування Африки. Регіональні геоекологічні проблеми Африки

Особливості формування ґрунтово-рослинного покриву Африки. Основні типи ґрунтів Африки та географія їх поширення. Флористичне та фауністичне районування Африки. Характеристика природних зон Африки. Особливості фізико-географічного районування Африки. Характеристика фізико-географічних країн: Атласької гірської, Сахарської нагірно-рівнинної, Судано-Гвінейської нагірно-улоговинної, Конголезької улоговинної, Ефіопсько-Сомалійської, Східно-Африканської нагірної, Південно-Африканської плоскогірної та Мадагаскарської острівної. Стихійні природні явища поширені на території Африки. Основні геоекологічні проблеми зумовлені антропогенним впливом на довкілля.

Тема 5. Характеристика географічного положення, тектоніко-орографічної будови Південної Америки

Загальна характеристика фізико-географічного положення Південної Америки. Особливості берегової лінії. Характер та ступінь розчленування берегової смуги, основні генетичні типи берегів. Океани та моря, що омивають Південну Америку. Роль теплих та холодних океанічних течій у формуванні природи материка. Особливості освоєння та дослідження материка. Історія геологічного розвитку та тектонічної будови Південної Америки. Характеристика окремих тектонічних структур Південної Америки. Взаємозв'язок тектонічної будови та сучасної орографії Південної Америки. Роль сучасних геоморфологічних процесів у формуванні рельєфу. Вулканізм і сейсмічність. Закономірності формування та поширення корисних копалин на території Південної Америки. Проблеми та перспективи подальшого видобування мінеральних ресурсів на материк.

Тема 6. Особливості клімату Південної Америки

Основні кліматотвірні чинники: розподіл сонячної радіації, циркуляція атмосфери та підстилаюча поверхня. Основні закономірності циркуляції повітря над Південною Америкою. Вплив океанічних течій на особливості розподілу температури повітря та кількості опадів в межах Південної Америки. Сезонні особливості кліматичних явищ. Коротка характеристика кліматичних поясів та областей Південної Америки. Кліматичні особливості Анд.

Тема 7. Внутрішні води Південної Америки

Внутрішні води Південної Америки. Загальна характеристика поверхневого стоку Південної Америки. Особливості формування гідрологічної мережі материка. Річки, озера та водосховища Південної Америки. Живлення та режим рік. Найбільші гідроспоруди Південної Америки та їх роль у розвитку господарства. Особливості поширення боліт, підземних вод та льодовиків на території Південної Америки.

Тема 8. Ґрунтово-рослинний покрив та природні зони Південної Америки

Особливості формування ґрунтово-рослинного покриву Південної Америки. Основні типи ґрунтів Південної Америки та географія їх поширення. Флористичне та фауністичне районування Південної Америки. Ендеміки флори та фауни Південної Америки. Характеристика природних зон Південної Америки та областей висотної поясності. Проблеми збереження видового різноманіття флори та фауни Південної Америки.

Тема 9. Фізико-географічне районування Південної Америки. Регіональні геоекологічні проблеми материка.

Фізико-географічні країни та області Південної Америки: особливості розміщення та характерні ознаки. Особливості природи регіональних одиниць Позаандійського сходу та Андійського заходу. Характеристика Орінокської рівнинної країни, Гвіанської нагірно-низовинної країни, Амазонської низовинної країни, Бразильської плоскогірної країни, Внутрішніх рівнин, Прекордильєр та Пампійських сьєрр, Патагонії, Північних Анд, Центральних Анд, Чілійсько-Аргентинських Анд, Патагонських Анд. Стихійні природні явища поширені на території Південної Америки. Основні геоекологічні проблеми зумовлені антропогенним впливом на довкілля.

Тема 10. Характеристика Австралії та Океанії. Тектоніко-орографічна будова, особливості клімату та поверхневого стоку Австралії

Загальна характеристика фізико-географічного положення Австралії. Розміри материка, положення відносно екватору, особливості берегової лінії. Океани та моря, що омивають береги Австралії. Океанія. Генетичні типи берегів Австралії: умови формування, коротка характеристика, особливості поширення. Особливості освоєння та дослідження материка. Історія геологічного розвитку та тектонічної будови. Характеристика окремих тектонічних структур Австралії. Взаємозв'язок тектонічної будови та сучасної орографії материка. Роль сучасних геоморфологічних процесів у формуванні рельєфу. Закономірності формування та поширення корисних копалин на території Австралії. Особливості клімату материка. Фактори формування клімату Австралії: розподіл сонячної радіації, циркуляція атмосфери та підстилаюча поверхня. Характеристика кліматичних поясів та областей. Поверхневі води континенту та нерівномірність їх розподілу.

Тема 11. Природні зони та фізико-географічне районування Австралії. Регіональні геоекологічні проблеми материка.

Закономірності формування та розміщення природних зон Австралії. Релікти та ендеміки органічного світу материка. Характеристика зональних типів ґрунтів та рослинності. Закономірності просторової диференціації природи Австралії. Фізико-географічні країни та області Австралії: особливості розміщення та характерні ознаки. Західно-Австралійська плоскогірна країна. Центральна низовинна країна. Східно-Австралійська гірська країна (Великий Вододільний хребет). Антропогенні зміни природи та регіональні геоекологічні проблеми материка.

Тема 12. Характеристика природних умов Антарктиди

Поняття Антарктиди та Антарктики. Особливості географічного положення Антарктиди. Історія відкриття та наукові дослідження материка. Розмір та конфігурація материка. Історія формування Антарктиди. Тектонічна будова та підльодовиковий рельєф Антарктиди. Льодовиковий покрив Антарктиди. Характеристика найбільших шельфових льодовиків материка. Кліматичні особливості Антарктиди. Характеристика атмосферної циркуляції та розподілу температур й опадів. Підльодовикові озера та річки Антарктиди. Особливості органічного світу.

Міжнародне наукове співробітництво. Перспективи українських наукових досліджень в Антарктиді.

Тема 13. Світовий океан

Особливості фізико-географічного положення окремих океанів: Тихий океан, Атлантичний океан, Індійський океан, Північний Льодовитий океан. Історичні відомості про освоєння та дослідження різних частин Світового океану. Походження западин унаслідок руху літосферних плит. Геологічна будова та рельєф дна океанів. Характерні риси клімату. Властивості водних мас та океанічні течії. Своєрідність органічного світу океанів. Природні ресурси океанів та їх використання. Проблема забруднення океанічних вод.

РОЗГОРНУТА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Частина II

Тема 1. Характеристика географічного положення Євразії

Загальна характеристика фізико-географічного положення Євразії. Поділ Євразії на частини світу. Розміри та конфігурація Євразії, особливості берегової лінії. Океани та моря, що омивають береги Євразії. Роль теплих та холодних океанічних течій у формуванні природи. Генетичні типи берегів Євразії: умови формування, коротка характеристика, особливості поширення.

Тема 2. Геологічна історія розвитку й тектоніко-орографічна будова Євразії

Історія геологічного розвитку та тектонічної будови Євразії. Характеристика окремих тектонічних структур Євразії. Особливості формування рельєфу Євразії. Вплив неоген-четвертинного зледеніння на сучасні природні особливості Євразії. Взаємозв'язок тектонічної будови та орографії. Закономірності формування та поширення корисних копалин на території Євразії. Проблеми та перспективи подальшого видобування мінеральних ресурсів.

Тема 3. Характеристика клімату та внутрішніх вод Євразії

Основні кліматотвірні чинники: розподіл сонячної радіації, циркуляція атмосфери та підстилаюча поверхня. Основні закономірності циркуляції повітря над Євразією. Особливості розподілу температури повітря та кількості опадів в межах Євразії. Коротка характеристика кліматичних поясів та областей Євразії. Внутрішні води Євразії. Загальна характеристика поверхневого стоку Євразії. Особливості формування гідрологічної мережі материка. Річки, озера та водосховища. Класифікація річок Євразії за джерелами живлення. Найбільші гідроспороди Євразії та їх роль у розвитку господарства. Особливості поширення боліт, підземних вод та льодовиків на території материка. Проблеми та перспективи водокористування.

Тема 4. Ґрунтово-рослинний покрив та природні зони Євразії

Особливості формування ґрунтово-рослинного покриву Євразії. Основні типи ґрунтів Євразії та географія їх поширення. Зональні та азональні типи ґрунтів та фактори їх формування. Флористичне та фауністичне районування Євразії. Характеристика природних зон Євразії та областей висотної поясності.

Тема 5. Фізико-географічне районування Євразії. Регіональні геоекологічні проблеми материка

Особливості фізико-географічного районування Євразії: основні підходи до його проведення. Характеристика фізико-географічних країн європейської та азійської частин: Європейська-Арктична льодовиково-острівна, Ісландська вулканічно-острівна, Фенноскандія, Середньоевропейська рівнинна, Герцинська Європа та Британські острови, Альпійсько-Карпатська гірська, Кримська гірсько-рівнинна, Кавказька гірська, Середземноморська рівнинно-гірська, Східноєвропейська рівнинна, Уральська гірська, Каспійська рівнинно-низовинна; Азійська Арктична острівна, Західно-Сибірська низовинна, Середньосибірська гірсько-рівнинна, Північно-Східна Сибірська гірсько-рівнинна, Тургайсько-Казахська рівнинна, Алтайсько-Саянська гірська, Байкальсько-Станова гірська, Туранська низовинна, Середньо-Азійська гірська, Центрально-Азійська рівнинна, Приамурсько-Корейська гірсько-рівнинна континентально-острівна, Камчатсько-Курильська гірська континентально-острівна, Японська острівна, Східно-Китайська гірсько-рівнинна континентально-острівна, Азійська Середземноморська нагірна, Передньоазійська нагірна, Тибетська гірська, Гімалайська гірська, Аравійсько-Месопотамська гірсько-рівнинна, Індо-Гангська низовинна, Індостанська гірсько-рівнинна континентально-острівна, Індокитайська гірсько-рівнинна, Малайсько-Філіппінська континентально-острівна.

Тема 6. Характеристика географічного положення, тектоніко-орографічної будови Північної Америки

Загальна характеристика фізико-географічного положення Північної Америки. Особливості берегової лінії. Характер та ступінь розчленування берегової смуги, основні генетичні типи берегів. Історія відкриття Північної Америки. Особливості освоєння та дослідження материка. Океани та моря, що омивають територію Північної Америки. Роль теплих та холодних океанічних течій у формуванні природи материка. Історія геологічного розвитку та тектонічної будови Північної Америки. Характеристика окремих тектонічних структур Північної Америки. Взаємозв'язок тектонічної будови та орографії материка. Роль сучасних геоморфологічних процесів у формуванні рельєфу. Вулканізм і сейсмічність. Закономірності формування та поширення корисних копалин на території Північної Америки. Проблеми та перспективи подальшого видобування мінеральних ресурсів на материку.

Тема 7. Особливості клімату та внутрішніх вод Північної Америки

Основні кліматотвірні чинники та їх вплив на формування клімату материка. Основні закономірності циркуляції повітря над Північною Америкою. Вплив океанічних течій на особливості розподілу температури повітря та кількості опадів в межах Північної Америки. Сезонні кліматичні явища та стихійні природні явища. Коротка характеристика кліматичних поясів та областей Північної Америки. Кліматичні особливості гірських територій Північної Америки. Внутрішні води Північної Америки. Загальна характеристика поверхневого стоку та особливості формування гідрологічної мережі материка. Річки, озера та водосховища Північної Америки. Живлення та режим рік. Характеристика найбільших озер та їх господарське значення. Особливості поширення боліт, підземних вод та льодовиків на території Північної Америки. Найбільші гідроспороди Північної Америки та їх роль у розвитку господарства. Багаторічна мерзлота та сучасне зледеніння. Використання водних ресурсів та проблеми, що з ним пов'язані.

Тема 8. Грунтово-рослинний покрив та природні зони Північної Америки

Особливості формування ґрунтово-рослинного покриву Північної Америки. Основні типи ґрунтів Північної Америки та географія їх поширення. Флористичне та фауністичне районування Північної Америки. Ендеміки флори та фауни Північної Америки. Характеристика природних зон Північної Америки та областей висотної поясності. Проблеми збереження видового різноманіття флори та фауни Північної Америки.

Тема 9. Фізико-географічне районування Північної Америки. Екологічні проблеми природокористування

Фізико-географічні країни та області Північної Америки: особливості розміщення та характерні ознаки. Особливості природи регіональних одиниць Американського сектору Арктики, Позакордильєрського сходу, Кордильєрського заходу та Центральної Америки. Характеристика Американського сектору Арктики, Лаврентійської височинної країни, Центральних рівнин, Великих рівнин, Берегових рівнин, Аппалачської гірської країни, Кордильєр Аляски, Канадських Кордильєр, Південних Кордильєр, Мексиканського нагір'я, Центральної Америки. Екологічні проблеми природокористування на території окремих країн Північної Америки та заходи щодо їх вирішення.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Частина I. (3 семестр)

Семінар 1.

Характеристика географічного положення та берегів Африки

Підготовка коротких доповідей на тему «Особливості берегової лінії Африки та типи берегів узбережжя Середземного моря, Атлантичного та Індійського океанів».

Мета: визначити особливості берегової лінії материка та характеризувати генетичні типи берегів.

Завдання для практичної роботи.

- 1. Нанести на бланковку контурної карти крайні точки материка (див. Додаток Б. с. 101) та миси, моря, затоки, протоки, острови й півострови (див. перелік у Додатку А на с. 96).*
- 2. Підготувати коротке есе стосовно поширення основних типів берегів на узбережжі Атлантичного та Індійського океанів в межах Африки.*

Рекомендована література та джерела

1. Фізична географія материків та океанів. Африка: підручник / за ред. П.Г. Шищенка. К.: ВПЦ «Київський університет», 2016.
2. Костів Л.Я. Фізична географія материків і океанів. Африка : навч.-метод. посібник / Л. Я. Костів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017.
3. Масляк П.О. Географія Африки / П.О Масляк, П.Г. Шищенко. - К., 2000.
4. Хільчевський В.К., Основи океанології: підручник – 2-ге вид. / В.К. Хільчевський, С.С. Дубняк– К.: ВПЦ «Київський університет», 2008.

5. Карпенко Н.І. Рельєф морських берегів: навч. посіб.: для вищих навч. закл. / Н.І. Карпенко. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009.
6. Волошин І.І. Географія Світового океану/ І.І. Волошин, В.Г. Чирка. – К.: Перун, 1996.
7. Малий атлас світу. ДНВП Картографія, 2013-2019.

Семінар 2.

Історія відкриття та сучасні дослідження Африки

Мета: ознайомитися з основними результатами наукових досліджень території Африки. Усвідомлювати значення провідних досліджень окремих аспектів природи Африки для географічної науки.

Підготувати доповіді для виступу й обговорення наступних питань:

I етап дослідження Африки (до XIV ст.),

II етап дослідження (XV – XVII ст.),

III етап дослідження (XVIII – XIX ст.),

IV етап дослідження (XX – XXI ст.).

Під час семінарів студенти активно формують питання до доповідача, що дозволяє краще освоїти матеріал, навчитися формулювати власні висновки та відстоювати власну думку.

Рекомендована література та джерела

1. Фізична географія материків та океанів. Африка: підручник / П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Н.В. Петрина; за ред. П.Г. Шищенка. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2016.
2. Костів Л.Я. Фізична географія материків і океанів. Африка : навч.-метод. посібник / Л. Я. Костів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017.

8. Масляк П.О. Географія Африки / П.О Масляк, П.Г. Шищенко. - К., 2000.
3. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010.
4. Атлас вчителя / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К ДНВП Картографія. – 2010.
5. Стадник О. Г. Відкриття й дослідження материків Землі / Стадник О. Г. – Харків : Вид. група «Основа», 2010.
6. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.

Семинар 3.

Тектоніка та рельєф Африки

Мета: визначити особливості геологічної та тектонічної будови материка, вміти виявляти взаємозв'язок між тектонічними структурами та орографічними об'єктами, характеризувати основні форми рельєфу та причини їх формування.

Підготувати доповіді для виступу на семінарі й обговорення наступних питань:

Особливості геологічного розвитку Африки.

Тектонічна будова та рельєф материка.

Морфоструктура та морфоскульптура рельєфу Африки.

Сучасний вулканізм та сейсмічні зони.

Регіони формування паливних корисних копалин.

Райони видобутку рудних корисних копалин.

Під час семінарів студенти активно формують питання до доповідача, що дозволяє краще освоїти матеріал, навчитися формулювати власні висновки та відстоювати власну думку.

Завдання для практичної роботи.

На основі аналізу картографічних та літературних матеріалів оформіть аналітичну таблицю «Взаємозв'язок тектоніки та рельєфу Африки»

Назва тектонічних структур	Назва орографічних одиниць	Корисні копалини

Для виконання завдання необхідно зіставити фізичну та тектонічну карти Африки й визначити основні орографічні одиниці (перелік див. Додаток А. с. 96-97 та Додаток Г. с. 103) в межах окремих тектонічних структур, а саме платформ, щитів, областей складчастості.

Рекомендована література та джерела

1. Фізична географія материків та океанів. Африка: підручник /П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Н.В. Петрина; за ред. П.Г. Шищенка. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2016.
2. Костів Л.Я. Фізична географія материків і океанів. Африка : навч.-метод. посібник / Л. Я. Костів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017.
3. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010.
4. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К ДНВП Картографія. – 2010.
5. Петрина Н.В. Фізична географія материків та океанів. Африка: Серія карт / Н.В. Петрина, В.Т. Петрина. – К., 2017.

Семінар 4.

Загальна характеристика поверхневого стоку Африки

Мета: навчитися характеризувати гідрологічну мережу Африки. Вміти визначати основні особливості водного режиму річок, походження озерних улоговин та фактори формування поверхневих та підземних вод.

Підготувати доповіді для виступу на семінарі й обговорення наступних питань:

Внутрішні води Африки. Загальна характеристика поверхневого стоку Африки.

Особливості гідрологічної мережі материка. Коротка характеристика найбільших річок Африки.

Характеристика найбільших озер Африки. Особливості господарського використання озер.

Особливості поширення боліт та підземних вод.

Під час семінарів студенти активно формують питання до доповідача, що дозволяє краще засвоїти матеріал, навчитися формулювати висновки та відстоювати власну думку.

Завдання для практичної роботи.

1. На основі аналізу літературних та картографічних джерел, електронних ресурсів та матеріалів Додатку Г (див. с. 104) оформіть аналітичні таблиці за зразком:

«Характеристика річок Африки»

Назва річки	Витік і гирло	Довжина, км	Площа басейну, км ²	Притоки 1 порядку

«Характеристика озер Африки»

Назва озера	Площа, км ²	Глибина, м	Походження улоговини

Рекомендована література та джерела

1. Фізична географія материків та океанів. Африка: підручник / П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Н.В. Петрина; за ред. П.Г. Шищенка. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2016.
2. Костів Л.Я. Фізична географія материків і океанів. Африка: навч.-метод. посібник / Л. Я. Костів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017.

3. Масляк П.О. Географія Африки / П.О Масляк, П.Г. Шищенко. - К., 2000.
4. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010
5. Петрина Н.В. Фізична географія материків та океанів. Африка: Серія карт / Н.В. Петрина, В.Т. Петрина. – К., 2017.
6. Географія материків і океанів : курс лекцій / уклад. О. Д. Лаврик. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2014.
7. Топузов О.М., Надтока О.Ф., Назаренко Т.Г., Вішнікіна Л.П., Шуканова А.А., Самойленко В.М. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосв. навч. закл. – К.: ДНВП Картографія, 2015. – 326 с.
8. Довгань Г.Д., Стадник О.Г. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – Харків: Ранок, 2015. – 304 с.
9. Масляк П.О., Капіруліна С.Л. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. – 412 с.
10. Малий атлас світу. ДНВП Картографія, 2013-2019.

Семінар 5.

Природні зони Африки

Мета: вивчити особливості формування природних зон Африки, вміти визначати взаємозв'язки між компонентами природних комплексів Африки.

Підготувати доповіді–презентації. Виступи до 7 хв. Під час семінарів студенти активно формують питання до доповідача, що дозволяє краще освоїти матеріал, навчитися формулювати власні висновки та відстоювати власну думку.

Перелік тем для презентацій:

1. Особливості формування рослинності Африки. Флористичне районування материка.
2. Характеристика пустель Африки.

3. Характеристика вологих екваторіальних лісів
4. Особливості ґрунтово-рослинного покриву природної зони саван та рідколісся.
5. Характеристика природної зони вічнозелених твердолистяних лісів та чагарників.
6. Унікальні ендеміки рослинного світу Африки.
7. Особливості природи Мадагаскару
8. Природні символи окремих країн Африки
9. Характеристика Капського флористичного царства
10. Особливості тваринного світу Африки
11. Національні парки на території окремих країн Африки (на вибір студента).

Завдання для практичної роботи.

1. *Створити кластери по окремих природних зонах Африки (5кластерів-схем)*

Кластер формують у наступній послідовності: назва природної зони – клімат (температура січня, температура липня, кількість опадів) - рельєф (низовини, рівнини, височини, гори, плато) – ґрунти – домінуючий тип рослинності - тваринний світ (до 5 видів).

Рекомендована література та джерела

1. Фізична географія материків та океанів. Африка: підручник / П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Н.В. Петрина; за ред. П.Г. Шищенка. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2016.
2. Костів Л.Я. Фізична географія материків і океанів. Африка : навч.-метод. посібник / Л. Я. Костів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017.
3. Масляк П.О. Географія Африки / П.О Масляк, П.Г. Шищенко. - К., 2000.
4. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010.

5. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К ДНВП Картографія. – 2010.
6. Петрина Н.В. Фізична географія материків та океанів. Африка: Серія карт / Н.В. Петрина, В.Т. Петрина. – К., 2017.
7. Географія материків і океанів : курс лекцій / уклад. О. Д. Лаврик. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014.
9. Дивовижні рослини й тварини Африки [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://vseosvita.ua/library/divovizni-roslini-i-tvarini-afriki-96937.html>
10. Manning J. Field Guide to Wild Flowers of South Africa. 2019.
11. Sinclair I., Hockey P., Tarboton W., Perrins N. etc. Birds of Southern Africa. 2011.

Семінар 6.

Характеристика фізико-географічних країн Африки

Мета: вміти характеризувати фізико-географічні країни та області Африки за типовим планом.

Підготувати доповіді-презентації по характеристиці окремих фізико-географічних країн Африки:

Атласької гірської,

Сахарської нагірно-рівнинної,

Судано-Гвінейської нагірно-улоговинної,

Конголезької низовинної,

Ефіопсько-Сомалійської,

Східно-Африканської нагірної,

Південно-Африканської плоскогірної

Мадагаскарської острівної.

Під час семінарів студенти активно формують питання до доповідача, що дозволяє краще освоїти матеріал, навчитися формулювати висновки та відстоювати власну думку.

Завдання для практичної роботи.

На основі матеріалів лекції, основних підручників, а також електронних джерел оформити аналітичну довідку на тему «Регіональні геоекологічні проблеми Африки»

Рекомендована література та джерела

1. Фізична географія материків та океанів. Африка: підручник / П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Н.В. Петрина; за ред. П.Г. Шищенка. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2016.
2. Костів Л.Я. Фізична географія материків і океанів. Африка : навч.-метод. посібник / Л. Я. Костів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017.
3. Масляк П.О. Географія Африки / П.О Масляк, П.Г. Шищенко. - К., 2000.
4. Атлас вчителя / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К. ДНВП Картографія. – 2010.
5. Петрина Н.В. Фізична географія материків та океанів. Африка: Серія карт / Н.В. Петрина, В.Т. Петрина. – К., 2017.
6. Характеристика Африки [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://geografiamozil2.jimdofree.com/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/%D0%B0%D1%84%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0/>.
7. Африка. Енциклопедія. [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/africa-physical-geography/print/>
8. Manning J. Field Guide to Wild Flowers of South Africa. 2019.
9. Sinclair I., Hockey P., Tarboton W., Perrins N. etc. Birds of Southern Africa. 2011.

Семінар 7.

Особливості берегової лінії Південної Америки

Мета: визначити особливості формування берегової лінії материка та схарактеризувати генетичні типи берегів.

Підготовка коротких доповідей на наступні теми:

Відкриття та дослідження острівних територій Південної Америки.

Історія освоєння та дослідження материкової частини Південної Америки.

Особливості берегової лінії та основні типи берегів Південної Америки.

Завдання для практичної роботи.

1. Підготувати короткі доповіді у вигляді довідок про 3 географічні об'єкти (до 3 сторінок друкованого тексту. Загальна інформація та цікаві факти).

Варіант 1. Доповідь про 3 географічні об'єкти (море, затока, острів).

Варіант 2. Доповідь про 3 географічні об'єкти (море, півострів, мис).

2. Позначити на карті крайні точки материка (див. Додаток Д. с. 105) та миси, моря, затоки, протоки, острови й півострови (див. перелік у Додатку А на с. 97).

3. Визначити основні фактори, що зумовили поширення певних берегових форм та основних типів берегів.

Рекомендована література та джерела

1. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.

2. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: навч. посібник. В 2 ч. /Б.Д. Панасенко– Вінниця: ГПАНІС, 2001.

3. Хільчевський В.К., Основи океанології: підручник – 2-ге вид. / В.К. Хільчевський, С.С. Дубняк– К.: ВПЦ «Київський університет», 2008.

4. Карпенко Н.І. Рельєф морських берегів: навч. посіб.: для вищих навч. закл. / Н.І. Карпенко. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009.
5. Волошин І.І. Географія Світового океану/ І.І. Волошин, В.Г. Чирка. – К.: Перун, 1996.
6. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010
7. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010.
8. Південна Америка [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/South-America>
9. Матеріали по фізичній географії [Електронний ресурс] - Режим доступу - <http://www.geograf.com.ua/physical>

Семінар 8.

Особливості формування сучасного рельєфу Південної Америки

Мета: визначити особливості геологічної та тектонічної будови материка, вміти виявляти взаємозв'язок між тектонічними структурами та орографічними об'єктами, характеризувати основні форми рельєфу та причини їх формування.

Основні питання, що виносяться на обговорення:

1. Структури докембрійського віку на території Південної Америки
2. Структури палеозойського віку, що сформувалися в межах Південної Америки
3. Характеристика Андської геосинклінальної області
4. Основні морфоструктури рельєфу Південної Америки
5. Вулканізм та сейсмічні зони Південної Америки
6. Основні родовища паливних корисних копалин

7. Регіони видобутку рудних корисних копалин
8. Наслідки розвитку гірничо-видобувної промисловості на прикладі окремих країн Південної Америки

Завдання для практичної роботи.

На основі аналізу картографічних та літературних матеріалів оформити аналітичну таблицю «Взаємозв'язок тектоніки та рельєфу Південної Америки»

Назва тектонічних структур	Назва орографічних одиниць	Корисні копалини

Для виконання завдання необхідно зіставити фізичну та тектонічну карти Південної Америки і визначити основні орографічні одиниці (перелік див. Додаток А с. 97-98 та Додаток З. с. 107) в межах окремих тектонічних структур, а саме платформ, щитів, областей складчастості.

Рекомендована література та джерела

1. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.
2. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010
3. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010.
4. Південна Америка. Енциклопедія. [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/south-america-physical-geography/>

5. Південна Америка. Історія геологічного розвитку [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/South-America/Geologic-history>

Семінар 9.

Клімат Південної Америки

Мета: визначити фактори формування клімату Південної Америки та особливості окремих кліматичних поясів та областей.

Основні питання, що виносяться на обговорення:

Кліматичні відмінності материка взимку та влітку. Річний розподіл опадів.

Основні баричні центри та їх вплив на особливості клімату.

Найбільш посушливі регіони Південної Америки.

Вплив клімату на формування ландшафтів, річний стік і умови його формування.

Характеристика кліматичних несприятливих процесів та явищ в окремих країнах Південної Америки (на вибір студента).

Характеристика особливостей окремих кліматичних поясів та областей.

Завдання для практичної роботи

На основі аналізу картографічних та літературних матеріалів оформити аналітичну таблицю «Характеристика клімату Південної Америки»

Кліматичний пояс	Кліматична область	Сумарна сонячна радіація, ккал/см ²	Середньомісячні температури повітря у січні та липні, °С.	Середньорічна кількість опадів	Переважаючі повітряні маси

На основі аналізу основних кліматичних показників та чинників формування кліматичних особливостей, зробіть висновки про причини та наслідки формування певних типів клімату й ландшафтних комплексів на території Південної Америки.

Рекомендована література та джерела

1. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.
2. Гаврилук В.С. Південна Америка / В.С. Гаврилук. – К.: Вища школа, 1987.
3. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: навч. посібник. В 2 ч. – Вінниця: ГПАНІС, 2001.
4. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010.
5. Клімат Південної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/klimat_pivdennoji_ameriki/42-1-0-667
6. Південна Америка [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/South-America>

Семінар 10.

Загальна характеристика поверхневих вод Південної Америки

Мета: навчитися характеризувати гідрологічну мережу Південної Америки. Вміти визначати основні особливості водного режиму річок та озер, фактори формування поверхневих та підземних вод.

Підготувати доповіді для виступу на семінарі й обговорення наступних питань:

Загальна характеристика найбільших річок. Екологічні проблеми, пов'язані із господарським використанням річок в окремих країнах Південної Америки.

Особливості господарського використання озер Південної Америки.

Найбільші гідроенергетичні споруди Південної Америки.

Водоспади Південної Америки.

Льодовики Південної Америки.

Під час семінарів студенти активно формують питання до доповідача, що дозволяє краще засвоїти матеріал, навчитися формулювати висновки та відстоювати власну думку.

Завдання для практичної роботи.

1. На основі аналізу літературних та картографічних джерел, електронних ресурсів та матеріалів Додатку II (див. с. 108) оформіть аналітичні таблиці за зразком:

«Характеристика річок Південної Америки»

Назва річки	Витік і гирло	Довжина, км	Площа басейну, км ²	Притоки порядку 1

«Характеристика озер Південної Америки»

Назва озера	Площа, км ²	Глибина, м	Походження улоговини

Для виконання роботи варто скористатися матеріалами лекції та Додатку А (див. с. 97-98).

Рекомендована література та джерела

1. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.
2. Гаврилук В.С. Південна Америка / В.С. Гаврилук. – К.: Вища школа, 1987.

3. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: навч. посібник. В 2 ч. – Вінниця: ГПАНІС, 2001.
4. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010
5. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010.
6. Довгань Г.Д., Стадник О.Г. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – Харків: Ранок, 2015. – 304 с.
7. Масляк П.О., Капіруліна С.Л. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. – 412 с.
8. Внутрішні води Південної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/vnutrishni_vodi_pivdennoji_ameriki/42-1-0-668
9. Річки Південної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/South-America/Rivers>

Семінар 11.

Природні зони Південної Америки

Мета: виявити взаємозв'язки між природними компонентами в межах природних зон.

Підготувати доповіді-презентації для обговорення на семінарі за наступними темами :

Особливості використання земельних ресурсів Південної Америки.

Характеристика основних видів рослин в межах окремих природних зон.

Вплив антропогенного чинника на біоценози, особливості зональних типів ландшафтів

Характеристика солончаків Уюні та Атакама.

Особливості тваринного світу Південної Америки.

Унікальні природні об'єкти в окремих природних зонах Південної Америки.

Проаналізувати ступінь зміни природи, основні проблеми й перспективи розвитку в межах Центральної частини Південної Америки.

Проаналізувати ступінь зміни природи, основні проблеми й перспективи розвитку в межах Бразильського плоскогір'я.

Проаналізувати ступінь зміни природи, основні проблеми й перспективи розвитку в межах Гвіанського плоскогір'я

Проаналізувати ступінь зміни природи, основні проблеми й перспективи розвитку в межах Патагонії

Характеристика природи острову Вогняна Земля та Фолклендських островів.
Ендеміки рослинного світу материка

Завдання для практичної роботи:

1. Створити кластери по окремих природних зонах Південної Америки (7 кластерів-схем)

Кластер формують у наступній послідовності: назва природної зони – клімат (температура січня, температура липня, кількість опадів) - рельєф (низовини, рівнини, височини, гори, плато) – ґрунти – домінуючий тип рослинності - тваринний світ (до 5 видів).

2. Виконати графічну модель висотної поясності Колумбійських, Перуанських та Чілійських Анд.

Рекомендована література та джерела

1. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.

2. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: навч. посібник. В 2 ч. / Б.Д. Панасенко. – Вінниця: ГПАНІС, 2001.

3. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010

4. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010
5. Топузов О.М., Надтока О.Ф., Назаренко Т.Г., Вішнікіна Л.П., Шуканова А.А., Самойленко В.М. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосв. навч. закл. – К.: ДНВП Картографія, 2015.
6. Довгань Г.Д., Стадник О.Г. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – Харків: Ранок, 2015.
7. Масляк П.О., Капіруліна С.Л. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015.
8. Велика українська енциклопедія. [Електронний ресурс] - Режим доступу <https://vue.gov.ua>
9. Ґрунти та рослинний світ Південної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/grunti_ta_roslinij_svit_pivdennoji_ameriki/42-1-0-669
10. Природні зони Південної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://svitppt.com.ua/geografiya/pivden-na-amerika-prirodni-zoni.html>
11. Південна Америка. Тропічні листяні ліси [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/South-America/Tropical-deciduous-forests>

Семінар 12.

Характеристика фізико-географічних країн Південної Америки

Мета: вміти аналізувати фізико-географічні особливості окремих фізико-географічних країн та характеризувати їх.

Підготувати доповіді-презентації по характеристиці окремих фізико-географічних країн:

Орінокська рівнинна країна,

Гвіанська нагірно-низовинна,
 Амазонська низовинна,
 Бразильська плоскогірна,
 Внутрішні рівнини,
 Прекордильери та Пампійські сьєрри,
 Патагонія,
 Північні Анди,
 Центральні Анди,
 Чілійсько-Аргентинські Анди,
 Патагонські Анди.

Характеристика природоохоронних територій окремих країн Південної Америки (на вибір студента).

Під час семінарів студенти активно задають питання до доповідача, що дозволяє краще засвоїти матеріал, навчитися формулювати власні висновки та відстоювати власну думку.

Завдання для практичної роботи

1. *Скласти аналітичну таблицю «Характеристика фізико-географічних країн Південної Америки» за зразком:*

<i>Назва фізико-географічної Країни</i>	<i>Назва фізико-географічної Області</i>	<i>Тектонічні структури</i>	<i>Орографічні об'єкти</i>	<i>Кліматичні пояси</i>	<i>температура повітря січня й липня</i>	<i>Річна кількість опадів</i>	<i>Зональні типи ґрунтів</i>	<i>Зональні типи рослинності</i>	<i>тварини</i>	<i>Природоохоронні території</i>

2. *На основі матеріалів лекції, основних підручників, а також електронних джерел оформити аналітичну довідку на тему «Регіональні геоecологічні проблеми Південної Америки»*

Рекомендована література та джерела

1. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.
2. Фізико-географічні райони Південної Америки (Ла-Плата, Гран Чако, Пантанал) [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_o_keaniv/fiziko_geografichni_rajoni_pivdennoji_ameriki_la_plata_gran_chako_pantanal/42-1-0-674
3. Фізико-географічні райони Південної Америки: Бразильське нагір'я. [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_o_keaniv/fiziko_geografichni_rajoni_pivdennoji_ameriki_brazilske_nagir_39_ja/42-1-0-673
4. Фізико-географічні райони гірської системи Анд. - Ч.1 [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_o_keaniv/fiziko_geografichni_rajoni_pivdennoji_ameriki_girska_sistema_and_ch_1/42-1-0-676
5. Фізико-географічні райони гірської системи Анд - Ч.2 [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_o_keaniv/fiziko_geografichni_rajoni_pivdennoji_ameriki_girska_sistema_and_ch_2/42-1-0-677
6. Фізико-географічні райони гірської системи Анд - Ч.3 [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_o_keaniv/fiziko_geografichni_rajoni_pivdennoji_ameriki_girska_sistema_and_ch_3/42-1-0-678

7. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010
8. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010.
9. Велика українська енциклопедія [Електронний ресурс] - Режим доступу <https://vue.gov.ua>

Семінар 13.

Особливості берегової лінії та рельєфу Австралії

Мета: визначити особливості формування берегової лінії материка та схарактеризувати генетичні типи берегів.

Підготовка коротких доповідей на наступні теми:

Відкриття та дослідження острівних територій Австралії.

Історія освоєння та дослідження материка Австралія.

Особливості берегової лінії та основні типи берегів Австралії.

Особливості природи Арафурського та Тиморського морів.

Природа островів Мікронезії

Природа Полінезії

Природа Меланезії

Особливості рельєфу Австралії

Регіони видобутку паливних ресурсів Австралії.

Особливості формування та видобутку рудних корисних копалин на території Австралії

Завдання для практичної роботи

1. Підготувати короткі доповіді у вигляді довідок про 3 географічні об'єкти (до 3 сторінок друкованого тексту. Загальна інформація та цікаві факти).

Варіант 1. Доповідь про 3 географічні об'єкти (море, затока, острів).

Варіант 2. Доповідь про 3 географічні об'єкти (півострів, мис, протока).

2. Позначити на карті крайні точки материка (див. Додаток К. с. 109) та миси, моря, затоки, протоки, острови й півострови (див. перелік у Додатку А на с. 98-99).

Рекомендована література та джерела

1. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.
2. Барановська О. В. Фізична географія материків і океанів: навчальний посібник: у 2 ч. 2-е вид., перероб. і допов. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. Ч. 1: Загальні закономірності Землі, Світовий океан, Африка, Австралія, Океанія, Південна Америка.
3. Австралія [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/search?query=Australia>
4. Геологічна історія Австралії [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/Australia/Geologic-history>

Семінар 14.

Природні зони Австралії та регіональні геоекологічні проблеми

Мета: вивчити особливості формування природних зон Австралії, вміти визначати взаємозв'язки між компонентами природних комплексів.

Підготувати доповіді–презентації. Виступи до 7 хв. Під час семінарів студенти активно формують питання до доповідача, що дозволяє краще

освоїти матеріал, навчитися формулювати власні висновки та відстоювати власну думку.

Перелік тем для презентацій:

Особливості природної зони вологих вічнозелених лісів та чагарників Австралії

Особливості природної зони саван та рідколісся Австралії

Характеристика пустель та напівпустель Австралії

Особливості природної зони твердолистяних вічнозелених лісів та чагарників Австралії

Природа Нової Зеландії.

Ендеміки рослинного світу Австралії

Особливості тваринного світу Австралії.

Несприятливі природні процеси на території Австралії

Характеристика природи Тасманії

Природоохоронні території Австралії.

Об'єкти ЮНЕСКО на території Австралії.

Завдання для практичної роботи

Скласти аналітичну таблицю «Характеристика фізико-географічних країн Австралії»

<i>Назва фізико-географічної країни</i>	<i>Назва фізико-географічної області</i>	<i>Тектонічні структури</i>	<i>Орографічні об'єкти</i>	<i>Кліматичні пояси</i>	<i>Кількість сонячної радіації</i>	<i>температура повітря січня й липня</i>	<i>Річна кількість опадів</i>	<i>Зональні типи ґрунтів</i>	<i>Зональні типи рослинності</i>	<i>тварини</i>	<i>Природоохоронні території</i>

Рекомендована література та джерела

1. Барановська О. В. Фізична географія материків і океанів: навчальний посібник: у 2 ч. 2-е вид., перероб. і допов. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя,

2020. Ч. 1: Загальні закономірності Землі, Світовий океан, Африка, Австралія, Океанія, Південна Америка.
2. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.
 3. Довгань Г.Д., Стадник О.Г. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – Харків: Ранок, 2015.
 4. Масляк П.О., Капіруліна С.Л. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015.
 5. Західне плоскогір'я Австралії [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/Australia/The-Western-Plateau>

Семінар 15.

Характеристика Антарктиди

Мета: навчитися давати комплексну характеристику Антарктиди

Питання для обговорення на семінарі:

Південний океан та особливості його впливу на природу материка.

Відкриття материка та перші наукові дослідження.

Льодовиковий покрив материка та прилеглих територій. Особливості формування.

Аналіз мінеральних ресурсів Антарктиди та прилеглої акваторії.

Сучасні наукові дослідження та перспективні напрями українських досліджень в Антарктиді.

Завдання для практичної роботи.

1. *Опис природних умов Антарктиди за планом: розмір та характер берегової лінії, геологічна й тектонічна будова, підльодовиковий рельєф та особливості льодового покриву, шельфові льодовики, кліматичні особливості, органічний світ материкової частини та акваторії Південного океану.*
2. *Виконати картосхему з позначеною номенклатурою по Антарктиді: моря, острови, півострови, плато, гори, масиви, льодовики (див. Додаток А. с. 99-100, Додаток Л. с. 110).*

Рекомендована література та джерела

1. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.
2. Комісаренко С.В. Моя Антарктида / С.В. Комісаренко. – К.: ЛАТ&К, 2020.
3. Дж. Амос. Зміни клімату: льодовики у Східній Антарктиді тануть дедалі швидше [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://www.bbc.com/ukrainian/features-46523360>
4. Антарктида: основні риси рельєфу [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/antarktida_osnovni_risi_strukturi_i_relefu/42-1-0-692
5. Національний антарктичний науковий центр - <http://uac.gov.ua/>

Семінар 16.

Характеристика Світового океану

Мета: вміти аналізувати природні особливості окремих складових частин Світового океану та визначити їх гідроекологічні проблеми.

Питання для обговорення на семінарі:

Загальна характеристика Світового океану.

Історія відкриття та дослідження окремих частин Світового океану.

Особливості використання біологічних та мінеральних ресурсів Північного Льодовитого океану.

Особливості використання біологічних та мінеральних ресурсів Атлантичного океану.

Особливості використання біологічних та мінеральних ресурсів Індійського океану.

Особливості використання біологічних та мінеральних ресурсів Тихого океану.

Особливості використання біологічних та мінеральних ресурсів Південного океану.

Завдання для практичної роботи.

1. Нанести на контурну карту рельєф дна окремих океанів (див. Додаток Н. с. 112-113).

2. Виконати у вигляді реферату «Характеристику океану» за планом:

1. Основні морфологічні характеристики океану (площа, об'єм, середня глибина, максимальна глибина)
2. Моря, що входять до складу океану
3. Найбільші острови
4. Геологічна будова і рельєф дна океану
5. Рослинний і тваринний світ
6. Мінеральні ресурси
7. Джерела інформації

Рекомендована література та джерела

1. Шуйський Ю.Д. Основні риси рельєфу дна Світового океану. Посібник до практичних занять з курсу „Загальна океанологія” / Ю.Д. Шуйський. – Одеса: Астропринт, 1998.
2. Волошин І.І. Географія Світового океану/ І.І. Волошин, В.Г. Чирка. – К.: Перун, 1996.
3. Хільчевський В.К., Дубняк С.С. Основи океанології: підручник. – 2-ге вид. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008.
4. Характеристика Атлантичного океану Ч.1 [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/atlantichnij_okean_ch_1/42-1-0-579
5. Характеристика Атлантичного океану Ч.2 [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/atlantichnij_okean_ch_2/42-1-0-580
6. Атлантичний океан [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/Atlantic-Ocean>
7. Тихий океан [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/Pacific-Ocean>
8. ALASTAIR COUPER (ed.), 1989 *The Times Atlas and Encyclopaedia of the Sea*, 2nd ed.
9. Arctic-Ocean [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/Arctic-Ocean>
10. Southern Ocean [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/Southern-Ocean>

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Частина II. (4 семестр)

Семінар 1.

Характеристика берегів Євразії

Мета: визначити особливості берегової лінії материка та вміти характеризувати географічне положення Євразії й генетичні типи берегів.

Обговорення коротких доповідей (есе) на тему «Особливості берегової лінії Євразії та типи берегів».

1. Поширення основних типів берегів на узбережжі Атлантичного океану в межах Євразії
2. Поширення основних типів берегів на узбережжі Північного Льодовитого океану в межах Євразії.
3. Поширення основних типів берегів на узбережжі Тихого океану в межах Євразії.
4. Поширення основних типів берегів на узбережжі Індійського океану в межах Євразії.
5. Особливості формування острівних територій Євразії.

Завдання для практичної роботи

1. Нанести на бланковку контурної карти крайні точки материка (див. Додаток II. с. 123) та миси, моря, затоки, протоки, острови й півострови Європи (див. перелік у Додатку О на с. 114).

2. На вибір студента підготувати доповідь про 2 об'єкти (острів, море), (затока, півострів), (мис, море), (протока, острів) Загальна інформація та цікаві факти про відкриття та дослідження, особливості природних ресурсів, видове різноманіття рослинного та тваринного світу).

Рекомендована література та джерела

1. Фізична географія материків та океанів: підручник у 2т. Т 2. Європа / П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Ю.А. Олішевська та ін., за ред. П.Г. Шищенка - К. ВПЦ «Київський університет», 2010.
2. Фізична географія материків та океанів. у 2т. Т 1. Азія / за ред. П.Г. Шищенка. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2009.
3. Міхелі С.В. Фізична географія Євразії: навч. посібник / С.В. Міхелі – К., Ірпінь, 2019.
4. Карпенко Н.І. Рельєф морських берегів: навч. посіб.: для вищих навч. закл. / Н.І. Карпенко. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009.
5. Волошин І.І. Географія Світового океану / І.І. Волошин, В.Г. Чирка – К.: Перун, 1996.
6. Шуйський Ю.Д. Основні риси рельєфу дна Світового океану. Посібник до практичних занять з курсу „Загальна океанологія”. / Ю.Д. Шуйський – Одеса: Астропринт, 1998.
7. Гудзевич А.В. Регіональна фізична географія (Європа та Азія): навч. посібник / А.В Гудзевич. – Вінниця: «Віндрук», 2005.
8. Малий атлас світу. ДНВП Картографія, 2013-2019.
9. Велика українська енциклопедія [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://vue.gov.ua>
10. Берегова лінія, основні риси орографії та походження і розвиток рельєфу Європи [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/42-3

Семінар 2.

Тектоніка та рельєф Євразії

Мета: визначити особливості геологічної та тектонічної будови материка, вміти виявляти взаємозв'язок між тектонічними структурами та

орографічними об'єктами, характеризувати основні форми рельєфу та причини їх формування.

Підготувати доповіді для виступу на семінарі й обговорення наступних питань:

Особливості геологічного розвитку Євразії.

Характеристика платформних структур материка.

Морфоструктури та морфоскульптури рельєфу Євразії.

Печери Євразії. Регіони формування та особливості використання.

Геосинклінальні області Євразії

Сучасний вулканізм та сейсмічні зони.

Регіони формування паливних корисних копалин.

Райони видобутку рудних корисних копалин.

Особливості видобутку дорогоцінного каміння в Євразії.

Проблеми природокористування зумовлені видобутком мінерально-сировинних ресурсів в окремих регіонах Євразії.

Завдання для практичної роботи.

1. На основі аналізу картографічних та літературних матеріалів оформіть аналітичну таблицю «Взаємозв'язок тектонічної та орографічної будови Євразії»

Назва тектонічних структур	Назва орографічних одиниць	Корисні копалини

Для виконання завдання необхідно зіставити фізичну та тектонічну карти Євразії й визначити основні орографічні одиниці (перелік див. у Додатку О. с. 116-118 та Додатку С. с. 126) в межах окремих тектонічних структур, а саме платформ, щитів, областей складчастості.

Рекомендована література та джерела

1. Фізична географія материків та океанів: підручник у 2т. Т 2. Європа / П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Ю.А. Олішевська та ін., за ред. П.Г. Шищенка - К. ВПЦ «Київський університет», 2010.
2. Фізична географія материків та океанів. у 2т. Т 1. Азія / за ред. П.Г. Шищенка. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2009.
3. Міхелі С.В. Фізична географія Євразії: навч. посібник / С.В. Міхелі – К., Ірпінь, 2019.
4. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: Навчальний посібник. Частина II. Євразія. Вінниця: ГІПАНІС, 2005
5. Гудзевич А.В. Регіональна фізична географія (Європа та Азія): Навч. посібник /А.В Гудзевич. – Вінниця: «Віндрук», 2005.
6. Регіональна фізична географія поверхні Землі: посіб. для студ. географ. спец. ЗВО / Ковалишин Д, Сивий М., Дем'янчук П. та ін. В 4-х ч. Ч. 4. Суходільна поверхня Землі (Євразія). Кн. 1. Європа. Тернопіль-Торонто: Осадца Ю.В., 2020. 392 с.; Кн. 2. Азія. Тернопіль-Торонто: Осадца Ю.В., 2020. 376 с.
7. Костів Л.Я. Регіональна фізична географія Євразії: навч. посібник /Л.Я. Костів – Львів. ЛНУ імені Івана Франка, 2022.
8. Малий атлас світу. ДНВП Картографія, 2013-2019.
9. Фізико-географічна характеристика Європи [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://www.geograf.com.ua/physical-school-course/437-fiziko-geografichna-kharakteristika-evropi>
10. Геологічна будова і корисні копалини - [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://sites.google.com/site/ispaniayupatovaua/geografia/geologicna-budova-i-korisni-kopalini>
11. Берегова лінія, основні риси орографії та походження і розвиток рельєфу Європи [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_o-keaniv/42-3

Семінар 3.

Характеристика клімату Євразії

Мета: дослідити зв'язки між факторами формування клімату та визначити кліматичні особливості в межах Євразії

Підготувати доповіді для виступу на семінарі й обговорення наступних питань:

Короткий аналіз факторів формування клімату. Особливості зимового та літнього сезону на території Євразії

Характеристика окремих кліматичних поясів та областей Євразії

Агрокліматичні ресурси Євразії

Кліматичні явища та стихійні природні явища в розрізі окремих країн Євразії

Завдання для практичної роботи.

На основі аналізу картографічних та літературних матеріалів оформіть аналітичну таблицю «Характеристика кліматичних поясів Євразії» за зразком:

Кліматичний пояс	Кліматична область	Сумарна сонячна радіація, ккал/см ²	Середньомісячні температури повітря у січні та липні, ° С.	Середньорічна кількість опадів	Переважаючі повітряні маси

Рекомендована література та джерела

1. Фізична географія материків та океанів: підручник у 2т. Т 2. Європа / П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Ю.А. Олішевська та ін., за ред. П.Г. Шищенка - К. ВПЦ «Київський університет», 2010.
2. Фізична географія материків та океанів. у 2т. Т 1. Азія / за ред. П.Г. Шищенка. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2009.
3. Міхелі С.В. Фізична географія Євразії: навч. посібник / С.В. Міхелі – К., Ірпінь, 2019.

4. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: Навчальний посібник. Частина II. Євразія. Вінниця: ГПАНІС, 2005
5. Гудзевич А.В. Регіональна фізична географія (Європа та Азія): Навч. посібник /А.В Гудзевич. – Вінниця: «Віндрук», 2005.
6. Костів Л.Я. Регіональна фізична географія Євразії: навч. посібник /Л.Я. Костів – Львів. ЛНУ імені Івана Франка, 2022.
7. Малий атлас світу. ДНВП Картографія, 2013-2019.
8. Довідковий атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К ДНВП Картографія. – 2010.
9. Європа: особливості клімату [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/evropa_osoblivosti_klimatu/42-1-0-711

Семинар 4.

Загальна характеристика поверхневого стоку Євразії

Мета: навчитися характеризувати гідрологічну мережу Євразії. Вміти визначати основні особливості водного режиму річок, походження озер та фактори формування підземних вод і боліт.

Підготувати доповіді для виступу на семінарі й обговорення наступних питань:

Внутрішні води Євразії. Загальна характеристика поверхневого стоку.

Характеристика річок Європи басейну Північного Льодовитого океану.

Характеристика річок Європи басейну Атлантичного океану.

Особливості річок Азії басейну Північного Льодовитого океану.

Річки Азії басейну Тихого океану.

Характеристика річок Азії басейну Індійського океану.

Річки внутрішнього басейну Євразії.

Характеристика найбільших озер Європи та особливості їх господарського використання.

Характеристика найбільших озер Азії та особливості їх господарського використання.

Судноплавні канали Євразії. Наслідки їх побудови та експлуатації.

Особливості поширення боліт та підземних вод на території Євразії

Льодовики та багаторічна мерзлота.

Проблеми водозабезпечення та водокористування в окремих регіонах Євразії.

Завдання для практичної роботи.

1. На основі аналізу літературних та картографічних джерел, електронних ресурсів та матеріалів Додатку Т (див. с. 127-129) оформіть аналітичні таблиці за зразком:

«Характеристика річок Євразії»

Назва річки	Витік і гирло	Довжина, км	Площа басейну, км ²	Притоки 1 порядку

«Характеристика озер Євразії»

Назва озера	Площа, км ²	Глибина, м	Походження улоговини

Рекомендована література та джерела

1. Фізична географія материків та океанів: підручник у 2т. Т 2. Європа / П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Ю.А. Олішевська та ін., за ред. П.Г. Шищенка - К. ВПЦ «Київський університет», 2010.
2. Фізична географія материків та океанів. у 2т. Т 1. Азія / за ред. П.Г. Шищенка. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2009.
3. Міхелі С.В. Фізична географія Євразії: навч. посібник /С.В. Міхелі. – К., Ірпінь, 2019.
4. Гудзевич А.В. Регіональна фізична географія (Європа та Азія): Навч. посібник / А.В. Гудзевич. – Вінниця: «Віндрук», 2005.

5. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: навч. посібник. В 2 ч. / Б.Д. Панасенко. – Вінниця: ГПАНІС, 2001.
6. Внутрішні води та льодовики Європи [Електронний ресурс] – Режим доступу http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/evropa_vnutrishni_vodi_ta_lodoviki/42-1-0-712
7. Малий атлас світу. ДНВП Картографія, 2013-2019.
8. Євразія. Води суходолу [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://learningapps.org/23637517>
9. Річки Євразії [Електронний ресурс] – Режим доступу https://moyaosvita.com.ua/geografija/richki-yevrazi%D1%97-vnutrishni-vodi-i-ozera/#google_vignette

Семінар 5.

Природні зони Євразії

Мета: вивчити особливості формування природних зон Євразії, вміти визначати взаємозв'язки між компонентами природних комплексів материка.

Підготувати доповіді–презентації. Виступи до 7 хв. Під час семінарів студенти активно формують питання до доповідача, що дозволяє краще освоїти матеріал, навчитися формулювати власні висновки та відстоювати власну думку.

Перелік тем для презентацій:

Особливості формування ґрунтів на території Євразії.

Флористичне районування материка. Спільні та відмінні риси у рослинності Європи та Азії.

Характеристика тундрової та лісотундрової зон в межах Євразії.

Характеристика тайгових ландшафтів Євразії.

Особливості природної зони мішаних та широколистяних лісів Євразії.

Характеристика природної зони лісостепів та степів Євразії.

Особливості природної зони саван та рідколісся.

Характеристика природної зони вічнозелених твердолистяних лісів та чагарників Євразії.

Унікальні ендеміки рослинного світу Євразії.

Особливості природи островних територій Євразії (за власним вибором студентів)

Природні символи окремих регіонів та країн Євразії.

Особливості тваринного світу Євразії.

Проблеми охорони й відтворення біорізноманіття в окремих регіонах Євразії.

Національні парки на території окремих країн Євразії (на вибір студента).

Завдання для практичної роботи

- 1. Коротка характеристика фауністичних регіонів Євразії.*
- 2. Антропогенна трансформація ландшафтів Євразії.*
- 3. Основні заходи по запобіганню екологічних проблем та збереженню природи в окремих природних зонах Євразії.*

Рекомендована література та джерела

1. Фізична географія материків та океанів: підручник у 2т. Т 2. Європа / П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Ю.А. Олішевська та ін., за ред. П.Г. Шищенка - К. ВПЦ «Київський університет», 2010.
2. Фізична географія материків та океанів. у 2т. Т 1. Азія / за ред. П.Г. Шищенка. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2009.
3. Міхелі С.В. Фізична географія Євразії: навч. посібник /С.В. Міхелі. – К., Ірпінь, 2019.
4. Гудзевич А.В. Регіональна фізична географія (Європа та Азія): Навч. посібник / А.В. Гудзевич. – Вінниця: «Віндрук», 2005.
5. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: Навчальний посібник. Частина II. Євразія./ Б.Д. Панасенко. - Вінниця: ГПАНІС, 2005.

6. Регіональна фізична географія поверхні Землі: посіб. для студ. географ. спец. ЗВО / Ковалишин Д, Сивий М., Дем'янчук П. та ін. В 4-х ч. Ч. 4. Суходільна поверхня Землі (Євразія). Кн. 1. Європа. Тернопіль-Торонто: Осадца Ю.В., 2020. 392 с.; Кн. 2. Азія. Тернопіль-Торонто: Осадца Ю.В., 2020. 376 с.
7. Білоус Л.Ф. Біогеографія. навч. посібник. / Л.Ф. Білоус. – К., 2020.
8. Характеристика рослинного та тваринного світу Європи [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/evropa_roslinnij_ta_tvarinnij_svit/42-1-0-714
9. Ґрунти та рослинність Азії [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/azija_grunti_roslinnij_ta_tvarinnij_svit/42-1-0-719
10. Schönfelder P., Schönfelder I. Wild Flowers of the Mediterranean.

Семінар 6.

Характеристика фізико-географічних країн Євразії

Мета: вміти характеризувати фізико-географічні країни та області Євразії за типовим планом.

Підготувати доповіді-презентації по характеристиці окремих фізико-географічних країн Євразії. Виступи до 7 хв.

Перелік тем для презентацій:

Фенноскандія.

Середньоєвропейська рівнинна країна.

Герцинська Європа та Британські острови.

Альпійсько-Карпатська гірська країна.

Кримська гірсько-рівнинна країна.

Кавказька гірська країна.

Середземноморська рівнинно-гірська країна
 Східноєвропейська рівнинна країна.
 Уральська гірська країна.
 Середньо-Азійська гірська країна.
 Японська острівна країна.
 Східно-Китайська гірсько-рівнинна континентально-острівна країна.
 Азійська Середземноморська нагірна країна.
 Передньоазійська нагірна країна.
 Тибетська гірська країна.
 Гімалайська гірська країна.
 Аравійсько - Месопотамська гірсько-рівнинна країна.
 Індо-Гангська низовинна країна.
 Індостанська гірсько-рівнинна континентально-острівна країна.

Завдання для практичної роботи.

Оформити аналітичну таблицю «Характеристики фізико-географічних країн Євразії»

<i>Назва фізико-географічної Країни</i>	<i>Тектонічні структури</i>	<i>Орографічні об'єкти</i>	<i>Річки й озера</i>	<i>Кліматичні пояси</i>	<i>температура повітря січня й липня</i>	<i>Річна кількість опадів</i>	<i>Зональні типи ґрунтів</i>	<i>Зональні типи рослинності</i>	<i>Тварини</i>	<i>Природоохоронні території</i>

Рекомендована література та джерела

1. Фізична географія материків та океанів: підручник у 2т. Т 2. Європа / П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Ю.А. Олішевська та ін., за ред. П.Г. Шищенка - К. ВПЦ «Київський університет», 2010.
2. Міхелі С.В. Фізична географія Євразії: навч. посібник /С.В. Міхелі. – К., Ірпінь, 2019.

3. Гудзевич А.В. Регіональна фізична географія (Європа та Азія): Навч. посібник / А.В. Гудзевич. – Вінниця: «Віндрук», 2005.
4. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: Навчальний посібник. Частина II. Євразія / Б.Д. Панасенко. - Вінниця: ГПАНІС, 2005.
5. Половина І.П. Фізична географія Європи: Навч. посібник для студентів географ. спеціальностей вищих навч. закладів / І.П. половина. – К.: «АртЕк», 1998.

Семінар 7.

Особливості берегової лінії Північної Америки

Мета: визначити особливості формування берегової лінії материка та схарактеризувати генетичні типи берегів.

Підготовка коротких доповідей на наступні теми:

Відкриття та дослідження острівних територій Північної Америки.

Історія освоєння та дослідження материкової частини Північної Америки.

Особливості берегової лінії та основні типи берегів Північної Америки, що омиваються морями Північного Льодовитого океану.

Особливості берегової лінії та основні типи берегів східного узбережжя Північної Америки.

Особливості берегової лінії та основні типи берегів Північної Америки, що омиваються Тихим океаном.

Характеристика природи Великих та Малих Антильських островів.

Особливості Саргасового моря (характеристика природних умов та ресурсів, екологічні проблеми та кілька цікавих фактів).

Особливості Карибського моря (характеристика природних умов та ресурсів, екологічні проблеми та кілька цікавих фактів).

Особливості Гудзонової затоки (характеристика природних умов та ресурсів, екологічні проблеми та кілька цікавих фактів).

Особливості Мексиканської затоки (характеристика природних умов та ресурсів, екологічні проблеми та кілька цікавих фактів).

Завдання для практичної роботи

- 1. Виконати картосхему поширення основних типів берегів Північної Америки та розробити легенду до картосхеми.*
- 2. Позначити на карті крайні точки материка (див. Додаток У. с. 130), миси, моря, затоки, протоки й острови та півострови (перелік див. у Додатку О на с. 120).*

Рекомендована література та джерела

1. Міхелі С.В. Фізична географія Північної Америки: навч. посібник / С.В. Міхелі. – К., Ірпінь, 2019.
2. Гаврилюк В.С. Північна Америка / В.С. Гаврилюк. – К.: Вища школа, 1971.
3. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: навч. посібник. В 2 ч. / Б.Д. Панасенко. – Вінниця: ГПАНІС, 2001.
4. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010.
5. Атлас вчителя / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010.
6. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль: РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.
7. Північна Америка [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/North-America>

Особливості сучасного рельєфу Північної Америки

Мета: визначити особливості геологічної та тектонічної будови материка, вміти виявляти взаємозв'язок між тектонічними структурами та орографічними об'єктами, характеризувати основні форми рельєфу та причини їх формування.

Основні питання, що виносяться на обговорення:

- Структури докембрійського віку на території Північної Америки
- Структури палеозойського віку, що сформувалися в межах Північної Америки
- Характеристика Кордильєрської геосинклінальної області
- Основні морфоструктури рельєфу Північної Америки
- Вулканізм та сейсмічні зони Північної Америки
- Основні родовища паливних корисних копалин
- Регіони видобутку рудних корисних копалин
- Наслідки розвитку гірничо-видобувної промисловості на прикладі окремих країн Північної Америки

Завдання для практичної роботи.

На основі аналізу картографічних та літературних матеріалів оформити аналітичну таблицю «Взаємозв'язок тектоніки та рельєфу Північної Америки»

Назва тектонічних структур	Назва орографічних одиниць	Корисні копалини

Для виконання завдання необхідно зіставити фізичну та тектонічну карти Північної Америки і визначити основні орографічні одиниці (перелік див. Додаток О. с. 121-122 та Додаток Х. с. 132) в межах окремих тектонічних структур, а саме платформ, щитів, областей складчастості.

Рекомендована література та джерела

1. Міхелі С.В. фізична географія Північної Америки: навч. посібник / С.В. Міхелі. – К., Ірпінь, 2019.
2. Гаврилюк В.С. Північна Америка / В.С. Гаврилюк. – К.: Вища школа, 1971.
3. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.
4. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: навч. посібник. В 2 ч. / Б.Д. Панасенко. – Вінниця: ГПАНІС, 2001.
5. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010.
6. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010.
7. David Rockwell. The Nature of North America: A Handbook to the Continent: Rocks, Plants, and Animals. Berkley Books, 1998
8. Північна Америка. Геологія. [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/North-America/Geologic-history>
9. Геологічна будова та корисні копалини США: [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://www.geograf.com.ua/usa/246-usaminerals>
10. Рельєф і корисні копалини Північної Америки: [Електронний ресурс] - Режим доступу - https://collectedpapers.com.ua/nature_of_north_america/relyef-i-korisni-kopalini-pivnichnoyi-ameriki

Семінар 9.

Клімат Північної Америки

Мета: визначити фактори формування клімату Північної Америки та особливості окремих кліматичних поясів та областей.

Основні питання, що виносяться на обговорення:

Кліматичні відмінності материка взимку та влітку.

Основні баричні центри та їх вплив на особливості клімату.

Найбільш посушливі регіони Північної Америки.

Вплив клімату на формування ландшафтів, річний стік і умови його формування.

Характеристика кліматичних несприятливих процесів та явищ в окремих країнах Північної Америки (на вибір студента).

Завдання для практичної роботи:

На основі аналізу картографічних та літературних матеріалів оформити аналітичну таблицю «Характеристика клімату Північної Америки»

Кліматичний пояс	Кліматична область	Сумарна сонячна радіація, ккал/см ²	Середньомісячні температури повітря у січні та липні, ° С.	Середньорічна кількість опадів	Переважаючі повітряні маси

Рекомендована література та джерела

1. Міхелі С.В. Фізична географія Північної Америки: навч. посібник / С.В. Міхелі. – К., Ірпінь, 2019.
2. Гаврилюк В.С. Північна Америка / В.С. Гаврилюк. К.: Вища школа, 1971.
3. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок,

О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.

4. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010.
5. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010.
6. Клімат Північної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_t_a_oceaniv/klimatichni_osoblivosti_pivnichnoji_ameriki/42-1-0-682

Семінар 10.

Загальна характеристика поверхневих вод

Північної Америки

Мета: навчитися характеризувати гідрологічну мережу Північної Америки. Вміти визначати основні особливості водного режиму річок та озер, фактори формування поверхневих та підземних вод.

Підготувати доповіді для виступу на семінарі й обговорення наступних питань:

Особливості гідрологічного режиму Міссісіпі.

Загальна характеристика річок басейну Північного Льодовитого океану.

Характеристика річок басейну Атлантичного океану.

Природні особливості та гідрологічний режим річок басейну Тихого океану.

Екологічні проблеми, пов'язані із господарським використанням річок в окремих країнах Північної Америки.

Особливості господарського використання озер Північної Америки.

Найбільші гідроенергетичні споруди Північної Америки.

Водоспади Північної Америки.

Під час семінарів студенти активно формують питання до доповідача, що дозволяє краще засвоїти матеріал, навчитися відстоювати власну думку.

Завдання для практичної роботи.

На основі аналізу літературних та картографічних джерел, електронних ресурсів та матеріалів Додатку О (див. с. 120-123) та Додатку Ц (див. с. 133) оформіть аналітичні таблиці за зразком:

«Характеристика річок Північної Америки»

Назва річки	Витік і гирло	Довжина, км	Площа басейну, км ²	Притоки порядку 1

«Характеристика озер Північної Америки»

Назва озера	Площа, км ²	Глибина, м	Походження улоговини

Рекомендована література та джерела

1. Міхелі С.В. Фізична географія Північної Америки: навч. посібник / С.В. Міхелі. – К., Ірпінь, 2019.
2. Гаврилюк В.С. Північна Америка / В.С. Гаврилюк. – К.: Вища школа, 1971.
3. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.
4. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: навч. посібник. В 2 ч. / Б.Д. Панасенко. – Вінниця: ГПАНІС, 2001.
5. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010.
6. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010.
7. Внутрішні води Північної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_t_a_oceaniv/vnutrishni_vodi_pivnichnoji_ameriki/42-1-0-684

10. Північна Америка. Озера. [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/North-America/Lakes#ref41442>

Семінар 11.

Природні зони Північної Америки

Мета: виявити взаємозв'язки між природними компонентами в межах природних зон.

Підготувати доповіді-презентації для обговорення на семінарі за наступними темами :

Основні екологічні проблеми й перспективи розвитку рівнинних територій Північної Америки.

Особливості використання земельних ресурсів.

Характеристика основних видів рослин в межах окремих природних зон.

Особливості природної зони тайги Північної Америки.

Характеристика природної зони переміно-вологі ліси та чагарники.

Характеристика природної зони вічнозелених твердолистяних лісів та чагарників.

Вплив антропогенного чинника на біоценози, особливості зональних типів ландшафтів Північної Америки.

Унікальні природні об'єкти в окремих природних зонах Північної Америки.

Особливості тваринного світу Північної Америки.

Завдання для практичної роботи

1. Створити кластери по окремих природних зонах Північної Америки (7 кластерів-схем).

Кластер формують у наступній послідовності: назва природної зони – клімат (температура січня, температура липня, кількість опадів) - рельєф (низовини, рівнини, височини, гори, плато) – ґрунти – домінуючий тип рослинності - тваринний світ (до 5 видів).

2. Виконати графічну модель висотної поясності Кордильєр Аляски та Канадських Кордильєр. Коротко проаналізувати схожі та відмінні риси.

Рекомендована література та джерела

1. Міхелі С.В. Фізична географія Північної Америки: навч. посібник / С.В. Міхелі. – К., Ірпінь, 2019.
2. Гаврилюк В.С. Північна Америка / В.С. Гаврилюк. – К.: Вища школа, 1971.
3. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.
4. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: навч. посібник. В 2 ч. / Б.Д. Панасенко. – Вінниця: ГПАНІС, 2001.
5. Довідковий атлас світу. Картографія. 2010
6. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010.
7. Ґрунти та органічний світ Північної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/grunti_ta_organichnij_svit_pivnichnoji_ameriki/42-1-0-685
8. Північна Америка [Електронний ресурс] - Режим доступу- <https://www.britannica.com/place/North-America>

Семінар 12.

Характеристика фізико-географічних країн Північної Америки

Мета: вміти аналізувати фізико-географічні особливості окремих фізико-географічних країн та характеризувати їх.

Підготувати доповіді-презентації по характеристиці основних геоекологічних проблем й перспектив їх вирішення в межах окремих фізико-географічних країн Північної Америки (на вибір студента):

Американського сектору Арктики.

Лаврентійської височинної країни.

Центральних рівнин.

Великих рівнин.

Берегових рівнин.

Аппалачської гірської країни.

Кордильєр Аляски.

Канадських Кордильєр.

Південних Кордильєр.

Мексиканського нагір'я.

Центральної Америки.

Особливості природоохоронної діяльності в межах окремих регіонів материка (на вибір студента).

Під час семінарів студенти активно задають питання до доповідача, що дозволяє краще засвоїти матеріал, навчитися формулювати власні висновки та відстоювати власну думку.

Завдання для практичної роботи

Скласти аналітичну таблицю «Характеристика фізико-географічних країн Північної Америки» за зразком:

<i>Назва фізико-географічної Країни</i>	<i>Назва фізико-географічної Області</i>	<i>Тектонічні структури</i>	<i>Орографічні об'єкти</i>	<i>Кліматичні пояси</i>	<i>температура повітря січня й липня</i>	<i>Річна кількість опадів</i>	<i>Зональні типи ґрунтів</i>	<i>Зональні типи рослинності</i>	<i>тварини</i>	<i>Природоохоронні території</i>

Рекомендована література та джерела

1. Міхелі С.В. Фізична географія Північної Америки: навч. посібник / С.В. Міхелі.– К., Ірпінь, 2019.
2. Регіональна фізична географія поверхні Землі : посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.
3. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: навч. посібник. В 2 ч. / Б.Д. Панасенко. – Вінниця: ГПАНІС, 2001.
4. Атлас вчителя. / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010.
5. <http://sevensnaturalwonders.org/north-america/> - Seven Natural Wonders of North America
6. Північна Америка [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/North-America>

ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Визначити основні фактори, що зумовили поширення певних берегових форм та основних типів берегів.
2. Особливості географічного положення материка.
3. Вплив океанів на формування природи материка.
4. Поясніть взаємозв'язок між сучасним рельєфом та тектонічною будовою окремого материка.
5. Схарактеризуйте кліматотвірні чинники окремого материка.
6. Визначити особливості поширення ґрунтів на території материка.
7. Зональні типи рослинності материка або частин світу.
8. Ендемічні види рослин в межах окремих природних зон материка.
9. Коротка характеристика фауністичних регіонів материка.
10. Антропогенна трансформація ландшафтів материка.
11. Стихійні природні явища на території материка.
12. Окресліть головні геоекологічні проблеми окремих материків.
13. Загальна характеристика океану за типовим планом.
14. Окресліть напрями сучасних наукових досліджень, що проводять на антарктичній станції «Академік Вернадський».

Характеристику фізико-географічного положення материка доцільно проводити за наступним планом:

1. Розміри материка, положення відносно екватора та початкового меридіану,
2. Розташування материка по відношенню до інших материків та частин світу,
3. Вплив розміру та конфігурації материка на особливості природи, крайні точки материка,
4. Океани та моря, що омивають береги материка, вплив океанічних течій на формування природи прибережних територій,
5. Характеристика берегової лінії материка,
6. Розташування материка відносно теплових поясів, кліматичних пояси в межах материка.

Характеристику материка доцільно проводити за планом:

1. Географічне положення материка: а) положення по відношенню до екватора і нульового меридіану; б) крайні точки та їх координати; в) положення щодо інших материків і океанів.
2. Переважаючі форми рельєфу (гори, рівнини): а) положення на материку (вказати, в якій частині материка знаходяться); б) довжина (вказати, в якому напрямку простягаються); в) вищі і нижчі точки, амплітуда висот на материку.
3. Особливості клімату: а) набір кліматичних поясів; б) переважаючі повітряні маси; в) середньорічна кількість опадів, їх розподіл по територіях і сезонах; г) панівні вітри, д) вплив клімату на формування поверхневого стоку.
4. Найбільші річки та озера: а) положення на материку (вказати, в якій частині материка знаходяться); б) приналежність річок до басейнів океанів (або області внутрішнього стоку); в) походження озерних улоговин;
5. Природні зони і властиві їм типи ґрунтів, рослинний і тваринний світ.
6. Основні корисні копалини та райони їх формування.
7. Найбільші країни материка.

Характеристику океану варто проводити за планом:

1. Основні морфологічні характеристики океану (площа, об'єм, середня глибина, максимальна глибина)
2. Моря, що входять до складу океану
3. Найбільші острови
4. Геологічна будова і рельєф дна океану
5. Рослинний і тваринний світ
6. Мінеральні ресурси

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ Й ВИКОНАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ЗАВДАНЬ

Успішне виконання передбачених завдань та самостійної роботи дозволить засвоїти знання із курсу «Географія материків і океанів».

Підготовка до *семінарських занять* здійснюється відповідно до планів занять, в яких вказано їх теми, питання для обговорення та завдання для самостійної підготовки.

Готуючи доповіді на семінарі варто передбачити логічну та послідовну структуру, що дозволяє розкрити питання за 5-7 хв. Особливу увагу варто приділити опрацюванню підручників, монографій, збірникам наукових статей та періодичним виданням, в тому числі й електронним.

Будувати доповіді та есе з чітким дотриманням структури, що дозволить послідовно вирішити певне проблемне завдання.

Відповіді на питання під час семінарських занять мають бути чіткими й аргументованими. Доповнення повинні бути по суті обговорюваного питання.

Зауваження до виступів є допустимі лише у разі їх конструктивного та аргументованого викладення, виключно по темі виступу доповідача.

Виконання *практичних завдань та самостійної роботи* передбачає детальний аналіз різноманітних джерел інформації, підготовку доповідей-презентацій, аналітичних таблиць та картосхем.

Під час підготовки доповідей-презентацій варто звернути увагу на коротке викладення основних термінів і понять, використання наукового стилю викладення матеріалу у письмовій та графічній формі, доповнення текстової інформації картографічними та іншими матеріалами з обов'язковим посиланням на першоджерела. Підготовку презентацій необхідно завершувати переліком літературних матеріалів та джерел використаної інформації. Загальна кількість слайдів не повинна бути

меншою 17. Найбільш придатною для виконання й представлення презентацій є програма Power Point.

Під час оформлення графічних моделей варто відображати найбільш суттєві риси географічних об'єктів та явищ. Одним із важливих критеріїв оцінки доповідей-презентацій є їх змістовне наповнення, актуальність інформації та обґрунтованість висновків. Презентація повинна містити основні положення дослідження: концептуальні та фактологічні, висновки та джерела інформації.

Орієнтовний час на представлення презентацій 7-8 хв.

Програмний матеріал дисципліни передбачає два змістовні модулі протягом семестру, в яких передбачено обов'язкове виконання не менше двох індивідуальних завдань у вигляді презентації у кожному модулі.

З метою оволодіння навиками збору, аналізу та представлення географічної інформації, виконання усіх видів робіт варто виконувати в електронному вигляді із використанням комп'ютерної техніки та прикладного програмного забезпечення.

Для оформлення таблиць необхідною умовою є наявність її назви, що зазначають над таблицею та дотримання запропонованих у даному виданні зразків. Важливо для оформлення тексту таблиць використовувати шрифт не менше 12 розміру. У графах таблиць слід зазначати одиниці виміру показників та дотримуватися загальноприйнятих правил оформлення.

Під час підготовки до змістовних модулів та кращого оволодіння програмним матеріалом варто опрацьовувати рекомендовану літературу та джерела інформації, а також відповідати на контрольні запитання наведені нижче.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЗНАНЬ

1. В чому полягає специфічність фізико-географічного положення Африки?
2. В чому полягає вплив океанічних течій на особливості природи Африки?
3. Вкажіть регіони поширення мангрових берегів на узбережжі Африки?
4. Визначте ділянки берегової лінії Африки, де поширені акумулятивні береги?
5. Назвіть спільні та відмінні риси у фізико-географічному положенні Африки та Південної Америки.
6. Охарактеризуйте моря та затоки, що омивають Африку.
7. Назвіть тектонічні структури Африки, що сформувалися в докембрії.
8. Схарактеризуйте найбільші синеклізи в межах Африканської докембрійської платформи. Назвіть орографічні об'єкти, які сформувалися в їх межах.
9. Розкрийте сутність поняття «геосинклінальний пояс». Які геосинклінальні пояси сформувалися на території Африки?
10. Які основні морфоструктури рельєфу Африки?
11. Назвіть в яких частинах Африки сформувалися найбільші родовища паливних мінеральних ресурсів. Поясніть причини їх утворення.
12. Вкажіть райони сучасного активного вулканізму Африки.
13. Назвіть території з найнижчими абсолютними відмітками Африки.
14. Поясніть взаємозв'язок сучасного рельєфу Африки з тектонічною будовою материка.
15. Назвіть райони Африки, де були зафіксовані найвищі та найнижчі температури повітря.
16. Поясніть причини річного та сезонного розподілу кількості опадів у Північній Африці.

17. Поясніть причини річного та сезонного розподілу кількості опадів у Південній Африці.
18. Які кліматичні несприятливі процеси та явища поширені на території Африки?
19. Назвіть основні характеристики 4 найдовших річок Африки.
20. Схарактеризуйте особливості озер тектонічного походження в межах Африки.
21. Які озера реліктового походження поширені в Африці?
22. Які екологічні проблеми Африки Ви знаєте? Поясніть причини їх виникнення та можливі шляхи вирішення.
23. Схарактеризуйте особливості поверхневого стоку Африки.
24. Які фактори зумовлюють географічну зональність в межах материка Африка?
25. Поясніть причини формування природної зони гілей на території Африки.
26. Які зональні типи ґрунтів поширені в межах природної зони саван та рідколісся?
27. Які ґрунти є типовими для природної зони твердолистих вічнозелених лісів та чагарників?
28. Вкажіть центри походження культурної рослинності на материк Африка.
29. Назвіть 10 видів рослин – ендеміків Африки.
30. В чому полягає причина формування пустель на території Африки?
31. Проаналізуйте наслідки, які має наступ Сахари та інших пустель Африки.
32. Поясніть формування Капського флористичного царства на півдні Африки.
33. Які основні критерії лежать в основі фізико-географічного районування території материків?

34. Порівняйте природні особливості Конголезької та Судано-Гвінейської фізико-географічних країн.
35. Схарактеризуйте одну із фізико-географічних країн Африки.
36. Яким чином проявляються стихійні природні процеси та явища на території окремих фізико-географічних країн Африки?
37. Схарактеризуйте особливості географічного положення Південної Америки.
38. Коротко сформулюйте перші відомості про територію Південної Америки.
39. Чому відкриті Х. Колумбом материка дістали назву «Америка»?
40. Схарактеризуйте роль іспанських конкіскадорів у дослідженнях Південної Америки?
41. Хто з учених вивчав природу Південної Америки у XVII-XVIII ст.?
42. Назвіть та схарактеризуйте основні етапи геологічного розвитку Південної Америки?
43. Поясніть взаємозв'язок між основними тектонічними структурами та орографічними об'єктами Південної Америки.
44. Назвіть регіони формування найбільших родовищ паливних мінеральних ресурсів Південної Америки. Поясніть причини їх утворення.
45. Прояви сучасного вулканізму на території Південної Америки
46. Поясніть умови формування рудних корисних копалин на території Південної Америки.
47. Як рельєф материка впливає на клімат?
48. Як теплі та холодні течії у Світовому океані впливають на природу материка?
49. Які основні чинники зумовлюють кліматичні особливості Південної Америки?
50. Що спільного та відмінного у кліматі тропічних поясів Африки та Південної Америки?
51. Схарактеризуйте екваторіальний кліматичний пояс Південної Америки.

52. Які найдовші річки Південної Америки?
53. Схарактеризуйте режим живлення р. Оріноко та Сан-Франсіску
54. Поясніть, чому на Парані є великі водоспади, а на Амазонці їх немає.
55. Яке походження мають озера Південної Америки? Наведіть приклади.
56. Яка природна зона займає найбільшу площу в Південній Америці?
57. Для якої природної зони червоні фералітні ґрунти є типовими?
58. Які природні зони поширені як на території Африки так і на території Південної Америки?
59. Схарактеризуйте одну з природних зон Південної Америки.
60. Які ендемічні види рослин поширені у Південній Америці?
61. Назвіть найбільш характерні риси природи фізико-географічної країни Бразильське плоскогір'я.
62. Порівняйте природні умови Амазонії та Патагонії.
63. Схарактеризуйте особливості висотної поясності в Андах.
64. Які основні риси природи Австралії?
65. Яка природна зона займає найбільшу площу в Австралії?
66. Схарактеризуйте внутрішні води Австралії.
67. Ендеміки тваринного світу Австралії.
68. Які основні форми підльодовикового рельєфу Антарктиди?
69. Назвіть найбільші шельфові льодовики Антарктиди.
70. Які ділянки земної кори Антарктиди наймолодші?
71. Чому саме в Антарктиді зафіксовані найнижчі температури на Землі?
72. В чому полягає вплив теплих та холодних океанічних течій на особливості природи Євразії?
73. Визначте межу між Європою та Азією на карті.
74. Назвіть спільні та відмінні риси у фізико-географічному положенні Євразії та Північної Америки.
75. Поясніть основні фактори формування берегової лінії Євразії
76. Визначте ділянки берегової лінії Євразії, де поширені береги тектонічно-льодовикового походження.

77. Охарактеризуйте моря Північного Льодовитого океану, що омивають Євразію.
78. Дайте коротку характеристику морів Європи, що належать до басейну Атлантичного океану.
79. Назвіть докембрійські тектонічні структури на території Євразії.
80. Назвіть палеозойські тектонічні структури на території Євразії.
81. Схарактеризуйте регіони формування альпійської складчастості на території Євразії.
82. Які форми рельєфу приурочені до синекліз Євразії?
83. Вкажіть райони сучасного активного вулканізму в Євразії.
84. Назвіть території, що зазнали впливу четвертинного зледеніння на території Євразії. Які його наслідки?
85. Схарактеризуйте основні кліматотвірні чинники Євразії.
86. Назвіть найбільш посушливі райони Євразії. Поясніть причини їх формування.
87. Назвіть баричні центри атмосфери, що мають найбільший вплив на формування особливостей клімату Євразії.
88. Поясніть причини річного та сезонного розподілу кількості опадів на території Євразії.
89. Які кліматичні несприятливі процеси та явища поширені на території Євразії?
90. Схарактеризуйте особливості поверхневого стоку Євразії.
91. Назвіть основні характеристики 5 найдовших річок Євразії
92. Чи є озера реліктового походження в Європі?
93. Які екологічні проблеми водокористування в Євразії? Поясніть причини їх виникнення та можливі шляхи вирішення.
94. Назвіть найбільші болота в межах Євразії.
95. Поясніть господарське значення водосховищ.
96. Схарактеризуйте основні типи ґрунтів, що сформувалися в межах природної зони тайги на території Євразії.

97. Які зональні типи ґрунтів поширені в межах природної зони мішаних та широколистяних лісів?
98. Поясніть що таке «гарига».
99. Схарактеризуйте особливості природних комплексів типу маквіс.
100. Визначте основні закономірності поширення степових формацій на території Євразії.
101. В чому проявляються особливості поширення тваринного світу в межах Євразії.
102. Назвіть типових та ендемічних представників тваринного світу природних зон Євразії.
103. Окресліть основні проблеми природокористування в окремих фізико-географічних країнах Євразії.
104. Особливості географічного положення Північної Америки.
105. Коротко сформулюйте перші відомості про територію Північної Америки.
106. Чому відкриті Х. Колумбом материка дістали назву «Америка»?
107. Хто з учених вивчав природу Північної Америки у XVIII-XIX ст.?
108. Назвіть та схарактеризуйте основні етапи геологічного розвитку Північної Америки.
109. Поясніть взаємозв'язок між основними тектонічними структурами та орографічними об'єктами Північної Америки.
110. Назвіть активні та згаслі вулкани на території Північної Америки.
111. Назвіть в яких частинах Північної Америки сформувалися найбільші родовища паливних мінеральних ресурсів. Поясніть причини їх утворення.
112. Основні регіони видобутку рудних корисних копалин на території Північної Америки.
113. Назвіть сейсмічні зони Північної Америки.
114. Як теплі та холодні океанічні течії впливають на природу Північної Америки?

115. Які основні чинники зумовлюють кліматичні особливості в Кордильєрах Північної Америки?
116. Що спільного та відмінного у кліматі субтропічних поясів Євразії та Північної Америки?
117. Назвіть особливості розподілу річок Північної Америки за басейнами стоку.
118. Поясніть формування безстічних областей на території Північної Америки.
119. Які найдовші річки Північної Америки?
120. Яке походження мають найбільші озера Північної Америки? Наведіть приклади.
121. Вкажіть особливості поширення льодовиків на території Північної Америки.
122. Яка природна зона займає найбільшу площу в Північній Америці?
123. Схарактеризуйте одну з природних зон Північної Америки.
124. Які ендемічні види рослин поширені у гірських районах Північної Америки?
125. Порівняйте природні умови фізико-географічної країн Великі рівнини та Берегові рівнини.
126. Порівняйте природні умови фізико-географічної країни Кордильєри Канади та Південні Кордильєри.
127. Схарактеризуйте особливості висотної поясності в Аппалачах.

**ВАРІАНТ ТЕСТУ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ
ПО ЗМІСТОВНОМУ МОДУЛЮ 1 (3 семестр)**

1. Вкажіть хто із дослідників-мореплавців першим проплив уздовж західного та південного узбережжя Африки
А) Бартоломео Діаш
Б) Васко да Гама
В) Давід Лівінгстон
Г) Генрі Стенлі

2. Хто очолював експедицію під час якої було детально досліджено р. Конго?
А) Васко да Гама
Б) Давид Лівінгстон
В) Єгор Ковалевський
Г) Генрі Стенлі

3. Вкажіть назву протоки, яка відокремлює острів Мадагаскар від Африки
А) Гібралтарська
Б) Аденська
В) Баб-ель-Мандебська
Г) Мозамбіцька
Д) Сідра

4. Яка середня висота поверхні Африки?
А) 550 м
Б) 750 м
В) 950 м
Г) 1000 м
Д) 1050 м

5. Вкажіть чинник, що зумовив переважання рівнинних територій в межах Африки
А) відсутність землетрусів
Б) розташування в межах геосинклінальної області
В) в основі материка лежить давня докембрійська платформа
Г) тривалий час територія знаходилася під четвертинним льодовиком

6. Виберіть із переліку область із великою кількістю згаслих та діючих вулканів
А) Атлаські гори
Б) Драконові гори
В) Тібесті
Г) Східно-Африканське плоскогір'я

Д) Капські гори

7. Запаси яких корисних копалин Північної Африки мають світове значення?

А) кам'яне вугілля

Б) золото

В) природний газ

Г) мідна руда

Д) олово

8. Визначте послідовність розташування форм рельєфу Африки в порядку збільшення їх висоти

А) Драконові гори

Б) г. Тубкаль

В) г. Кенія

Г) Кіліманджаро

Д) г. Рас-Дашен

9. В якій частині Африки сформувалися густі зарості низькорослих вічнозелених дубів, сосен та карликових пальм?

А) у субтропіках Капських гір

Б) у субтропіках Атлаських гір

В) у субтропіках Драконових гір

Г) у субтропіках Ефіопського нагір'я

Д) у субтропіках Алжиру

10. Який клімат характерний для природної зони саван?

А) постійно жаркий і постійно вологий

Б) постійно жаркий і постійно сухий

В) постійно жаркий і переменно-вологий

Г) постійно прохолодний і постійно сухий

Д) постійно холодний і постійно вологий

ВАРІАНТ ТЕСТУ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ ПО ЗМІСТОВНОМУ МОДУЛЮ 2

1. Який вулкан розташований у Південній Америці?

А) Попокатепетль

Б) Рейнір

В) Котопахі

Г) Кракатау

Д) Орїсаба

2. Якими породами складений фундамент Південноамериканської платформи?

- А) вапняк, мармур, графіт
- Б) базальт, алмаз, крейда
- В) сланець, гнейс, граніт
- Г) пемза, мармур, пісковик
- Д) графіт, граніт, вапняк

3. Виберіть країну в межах якої зосереджено близько 70% запасів залізних руд Південної Америки?

- А) Перу
- Б) Бразилії
- В) Колумбії
- Г) Чилі
- Д) Уругваї

4. На якій річці сформувався водоспад Ігуасу ?

- А) Мадейра
- Б) Оріноко
- В) Парана
- Г) Ігуасу
- Д) Магдалена

5. Як називають рівнинні простори субтропічних степів у Південній Америці?

- А) сельва
- Б) льянос
- В) пампа
- Г) кампос
- Д) каатінга

6. Яка південноамериканська рослина має найбільше листя у світі?

- А) гевея
- Б) сейба
- В) опунція
- Г) вікторія регія
- Д) агава

7. Які ґрунти є найпоширенішими у межах саван Південної Америки?

- А) червоні
- Б) підзолисті
- В) сіро-коричневі
- Г) червоно-жовті фералітні

8. Хто першим досяг Південного полюса?

- А) Р. Амундсен
- Б) Р. Скотт
- В) Р. Пірі
- Г) Ф. Нансен

9. Виберіть тектонічну структуру якій відповідають Австралійські Альпи:

- А) байкальська складчастість,
- Б) каледонська складчастість
- В) герцинська складчастість
- Г) мезозойська складчастість
- Д) альпійська складчастість

ВАРІАНТ ТЕСТУ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ ПО ЗМІСТОВНОМУ МОДУЛЮ 1 (4 семестр)

1. Виберіть із переліку затоку Балтійського моря

- А) Торанто
- Б) Ліонська
- В) Ботнічна
- Г) Боніфачо
- Д) Брістольська

2. Виберіть із переліку гірську систему Євразії, що сформувалася у герцинський період горотворення.

- А) Кавказ
- Б) Алтай
- В) Андалузькі гори
- Г) Урал
- Д) Скандинавські гори

3. Виберіть із переліку плато в межах Європи.

- А) Аллеганське
- Б) Смоланд
- В) Озарк
- Г) Вогези
- Д) Пінд

4. Розташуйте в порядку зростання довжини річки Євразії, починаючи з найкоротшої.

- А) Дніпро
- Б) Дунай
- В) Хуанхе

- Г) Вісла
- Д) Салуїн

5. Яка характеристика річки залежить від кліматичних умов території, де сформувався її басейн?

- А) ширина русла
- Б) водний режим
- В) напрям течії
- Г) швидкість течії
- Д) розмір дельти

6. Вкажіть спільну ознаку для озер Веттерн і Ладозьке.

- А) утворилися в грабенах земної кори
- Б) живляться підземними водами
- В) мають льодовиково-тектонічне походження
- Г) мають льодовикове походження
- Д) належать до безстічних озер

7. Виберіть правильну відповідь. Озеро Євразії тектонічного походження:

- А) Тонлесап
- Б) Боденське
- В) Балатон
- Г) Ханка
- Д) Меларен

8. Які ґрунти є типовими для природної зони широколистяних лісів Євразії?

- А) підзолисті
- Б) оглеєні
- В) сірі лісові
- Г) чорноземи
- Д) каштанові

9. Для якої природної зони Євразії характерна пінія?

- А) лісотундра
- Б) тундра
- В) тайга
- Г) степи
- Д) твердолисті вічнозелені ліси та чагарники

ВАРІАНТ ТЕСТУ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ ПО ЗМІСТОВНОМУ МОДУЛЮ 2

1. Виберіть із переліку затоку найбільш забруднену нафтопродуктами.

- А) Гудзонова
- Б) Мексиканська
- В) Каліфорнійська
- Г) Унгава
- Д) Св. Лаврентія

2. Яка із перерахованих річок не є притокою Міссісіпі?

- А) Арканзас
- Б) Колорадо
- В) Ред-Рівер
- Г) Міссурі
- Д) Огайо

3. Яка форма рельєфу сформувалася в межах щита Північноамериканської платформи?

- А) плато Озарк
- Б) Аллеганське плато
- В) плато Едвардс
- Г) Лаврентійська височина
- Д) плато Юкон

4. Вкажіть озеро реліктового походження.

- А) Атабаска
- Б) Вінніпег
- В) Ері
- Г) Тахо
- Д) Велике Ведмеже

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА ДО КУРСУ

1. Фізична географія материків та океанів. Африка: підручник / П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Н.В. Петрина; за ред. П.Г. Шищенка. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2016.
2. Фізична географія материків та океанів: підручник у 2т. Т 2. Європа / П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Ю.А. Олішевська та ін., за ред. П.Г. Шищенка - К. ВПЦ «Київський університет», 2010.
3. Фізична географія материків та океанів. у 2т. Т 1. Азія / за ред. П.Г. Шищенка. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2009.
4. David Rockwell. The Nature of North America: A Handbook to the Continent: Rocks, Plants, and Animals. Berkley Books, 1998.
5. Manning J. Field Guide to Wild Flowers of South Africa. 2019.
6. Schönfelder P., Schönfelder I. Wild Flowers of the Mediterranean.
7. Sinclair I., Hockey P., Tarboton W., Perrins N. etc. Birds of Southern Africa. 2011.
8. Атлас вчителя / В. В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К ДНВП Картографія. – 2010.
9. Гаврилюк В.С. Південна Америка / В.С. Гаврилюк. – К.: Вища школа, 1987.
10. Географія: навч. посіб. для старшокласників та абітурієнтів. Відповіді на всі питання нової програми. — 5-те вид., перероб. і доп. / Я.Б. Олійник, П.Г. Шищенко, А.В. Степаненко, П.О. Масляк. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2006.
11. Довгань Г.Д., Стадник О.Г. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – Харків: Ранок, 2015. – 304 с.
12. Карпенко Н.І. Рельєф морських берегів: навч. посіб.: [для вищих навч. закл.] / Н.І. Карпенко. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009.

13. Ковалишин Д. І. Практикум з фізичної географії материків і океанів (для студентів географічних спеціальностей вузів) / Ковалишин Д. І. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1999.
14. Комісаренко С.В. Моя Антарктида / С.В. Комісаренко. – К.: ЛАТ&К, 2020.
15. Костів Л.Я. Фізична географія материків і океанів. Африка : навч.-метод. посібник / Л. Я. Костів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017.
16. Костів Л.Я. Регіональна фізична географія материків Євразії : навч.посібник / Л. Я. Костів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017
17. Малий атлас світу. ДНВП Картографія, 2022.
18. Масляк П.О. Географія Африки / П.О Масляк, П.Г. Шищенко. - К., 2000.
19. Масляк П.О., Капіруліна С.Л. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015.
20. Міхелі С.В. Фізична географія Євразії: навч. посібник / С.В. Міхелі. – К., Ірпінь, 2019.
21. Міхелі С.В. Фізична географія Північної Америки: навч. посібник /С.В. Міхелі. – К., Ірпінь, 2019.
22. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: навчальний посібник. Частина II. Євразія. / Б.Д. Панасенко. - Вінниця: ГІПАНІС, 2005.
23. Петрина Н.В. Фізична географія материків та океанів. Африка: Серія карт / Н.В. Петрина, В.Т. Петрина. – К., 2017.
24. Половина І.П. Фізична географія Європи: Навч. посібник для студентів географ. спеціальностей вищих навч. закладів / І.П. Половина. – К.: «АртЕк», 1998.
25. Регіональна фізична географія поверхні Землі: посіб. для студентів геогр. спец. ВНЗ : в 3 ч. Ч. 3. Суходільна поверхня Землі (Африка, Австралія, Антарктида, Південна Америка, Північна Америка) / Д. І. Ковалишин, П. М. Дем'янчук, М. Я. Сивий, С. В. Гулик, Б. Б. Гавришок, О. В. Волік. - Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2018.

26. Регіональна фізична географія поверхні Землі: посіб. для студ. географ. спец. ЗВО / Ковалишин Д, Сивий М., Дем'янчук П. та ін. В 4-х ч. Ч. 4. Суходільна поверхня Землі (Євразія). Кн. 1. Європа. Тернопіль-Торонто: Осадца Ю.В., 2020. 392 с.; Кн. 2. Азія. Тернопіль-Торонто: Осадца Ю.В., 2020. 376 с.
27. Стадник О. Г. Відкриття й дослідження материків Землі / О.Г. Стадник– Харків : Вид. група «Основа», 2010.
28. Топузов О.М., Надтока О.Ф., Назаренко Т.Г., Вішнікіна Л.П., Шуканова А.А., Самойленко В.М. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосв. навч. закл. – К.: ДНВП Картографія, 2015.
29. Хільчевський В.К. Основи океанології: підручник. – 2-ге вид./ В.К. Хільчевський, С.С. Дубняк. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008.
30. Шуйський Ю.Д. Основні риси рельєфу дна Світового океану. Посібник до практичних занять з курсу „Загальна океанологія” / Ю.Д. Шуйський. – Одеса: Астропринт, 1998.

Електронні ресурси

1. Австралія [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/search?query=Australia>
2. Антарктида [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/antarktida_osnovni_risi_strukturi_i_relefu/42-1-0-692
3. Атлантичний океан [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/Atlantic-Ocean>
4. Африка: Намібія. [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.worldwildlife.org/ecoregions/at1315>
5. Берегова лінія, основні риси орографії та походження і розвиток рельєфу Європи [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/42-3

6. Велика українська енциклопедія [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://vue.gov.ua>
7. Внутрішні води Північної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу
http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/vnutrishni_vodi_pivnichnoji_ameriki/42-1-0-684
8. Внутрішні води та льодовики Європи [Електронний ресурс] - Режим доступу -
http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/evropa_vnutrishni_vodi_ta_lodoviki/42-1-0-712
9. Географія Африки [Електронний ресурс] - Режим доступу -
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%90%D1%84%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B8 –
10. Геологічна будова і корисні копалини [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://sites.google.com/site/ispaniayupatovaua/geografia/geologicna-budova-i-korisni-kopalini>
11. Геологічна будова Північної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу -
http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/geologicna_budova_pivnichnoji_ameriki/42-1-0-681
12. Геологічна будова та корисні копалини США: [Електронний ресурс] - Режим доступу - <http://www.geograf.com.ua/usa/246-usaminerals>
13. Геологічна історія Австралії [Електронний ресурс] - Режим доступу -
<https://www.britannica.com/place/Australia/Geologic-history> Національний Антарктичний науковий центр [Електронний ресурс] - Режим доступу -
<http://uac.gov.ua/>
14. Ґрунти та органічний світ Північної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу -

http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/grunti_ta_organichnij_svit_pivnichnoji_ameriki/42-1-0-685

15. Ґрунти та рослинний світ Південної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу -

http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/grunti_ta_roslinnij_svit_pivdennoji_ameriki/42-1-0-669 -

16. Дивовижні рослини й тварини Африки [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://vseosvita.ua/library/divovizni-roslini-i-tvarini-afriki-96937.html>

17. Європа: особливості клімату [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/evropa_osoblivosti_klimatu/42-1-0-711

18. Загальна характеристика материка Євразія [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/zagalna_geografichna_kharakteristika_materika_evrazija/42-1-0-708

19. Загальна характеристика Північної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/zagalna_kharakteristika_pivnichnoji_ameriki/42-1-0-679

20. Загальні риси орографії Північної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/zagalni_risi_orografiji_pivnichnoji_ameriki/42-1-0-680

21. Клімат Південної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/klimat_pivdennoji_ameriki/42-1-0-667

22. Клімат Північної Америки [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/klimatichni_osoblivosti_pivnichnoji_ameriki/42-1-0-682

23. Корисні копалини Канади: [Електронний ресурс] - Режим доступу - <http://www.geograf.com.ua/canada/588-canada-mineral-resources>
24. Моря Атлантичного океану. [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/morja_atlantichnogo_okeanu_ch_1/42-1-0-581
25. Південна Америка. Енциклопедія [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/south-america-physical-geography/>
26. Південна Америка. Історія геологічного розвитку. [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/South-America/Geologic-history>
27. Південна Америка. Тропічні листяні ліси [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/South-America/Tropical-deciduous-forests>
28. Північна Америка [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/North-America>
29. Північна Америка. Геологія. [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/North-America/Geologic-history>
30. Північна Америка. Озера. [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/North-America/Lakes#ref41442>
31. Пустеля Сахара [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.onthegotours.com/blog/2019/08/facts-about-the-sahara-desert/>
32. Рельєф і корисні копалини Північної Америки: [Електронний ресурс] - Режим доступу - https://collectedpapers.com.ua/nature_of_north_america/relyef-i-korisni-kopalini-pivnichnoyi-ameriki
33. Топ 10 найбільш відвідувані національні парки США [Електронний ресурс] - Режим доступу - <http://vsviti.com.ua/nature/16653>
34. Учені виявили в Арктиці рекордну концентрацію мікропластику [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.dw.com/uk/учені-виявили-в-арктиці-рекордну-концентрацію-мікропластику/a-43516661>

35. Фізико-географічні райони гірської системи Анд. - Ч.1 [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_o_keaniv/fiziko_geografichni_rajoni_pivdennoji_ameriki_girska_sistema_and_ch_1/42-1-0-676
36. Фізико-географічні райони гірської системи Анд - Ч.2 [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_o_keaniv/fiziko_geografichni_rajoni_pivdennoji_ameriki_girska_sistema_and_ch_2/42-1-0-677
37. Фізико-географічні райони гірської системи Анд - Ч.3 [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_o_keaniv/fiziko_geografichni_rajoni_pivdennoji_ameriki_girska_sistema_and_ch_3/42-1-0-678
38. Фізико-географічні райони Південної Америки (Ла-Плата, Гран Чако, Пантанал) [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_o_keaniv/fiziko_geografichni_rajoni_pivdennoji_ameriki_la_plata_gran_chako_pantanal/42-1-0-674
39. Фізико-географічні райони Південної Америки: Бразильське нагір'я. [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_o_keaniv/fiziko_geografichni_rajoni_pivdennoji_ameriki_brazilske_nagir_39_ja/42-1-0-673
40. Характеристика Атлантичного океану Ч.1[Електронний ресурс] - Режим доступу http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_o_keaniv/atlantichnij_ocean_ch_1/42-1-0-579

41. Характеристика Атлантичного океану Ч.2 [Електронний ресурс] - Режим доступу http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/atlantichnij_ocean_ch_2/42-1-0-580
42. Характеристика Африки [Електронний ресурс] - Режим доступу <https://geografiamozil2.jimdofree.com/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/%D0%B0%D1%84%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0/>
43. Характеристика Північного Льодовитого океану Ч.1. [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/pivnichnij_lodovitij_ocean_ch_1/42-1-0-602
44. Характеристика Північного Льодовитого океану Ч.2 [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_materikiv_ta_okeaniv/pivnichnij_lodovitij_ocean_ch_2/42-1-0-603
45. Характеристика природних умов Азії [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://www.britannica.com/place/Asia>
46. Цікаві факти про Африку [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://eventukraine.com/travel/55-najcikavishih-faktiv-pro-afriku/>
47. Seven Natural Wonders of North America [Електронний ресурс] - Режим доступу - <http://sevensnaturalwonders.org/north-america/>

ДОДАТКИ

ПЕРЕЛІК ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

Африка

Моря	Середземне	Червоне
Миси	Рас-Енгела (Ель-Аб'яд)	Голковий
	Гвардафуй	Доброї Надії
	Рас-Хафун	Альмаді
Затоки	Габес	Гвінейська
	Сідра (Великий Сірт)	Біафра
Протоки	Мозамбіцька	Суецький канал
	Гібралтарська	Баб-ель-Мандебська
Острови	Сокотра	Вознесіння
	Занзібар	Зеленого Мису
	Амірантські	Канарські
	Коморські	Мадейра
	Сейшельські	Біоко
	Маскаренські	Сан-Томе
	Мадагаскар	Прінсіпі
	Святої Єлени	
Півострови	Сомалі	
Гори, вершини, вулкани	Атлас	Тагат (2 918 м)
	Ер-Ріф	Емі-Кусі (3 415 м)
	Тель-Атлас	Мучінга
	Високий Атлас	Мітумба
	Тубкаль (4 167 м)	Драконові
	Сахарський Атлас	Тхабана-Нтленьяна (3 482 м)
	Адамава	Капські
	Кенія (5 199 м)	влк. Кіліманджаро (5 895 м)
	Рас-Дашен (4 620 м)	влк. Камерун
Плоскогір'я, нагір'я, плато	Ель-Еглаб	Аїр
	Ахаггар	Фуга-Джаллон
	Тібесті	Ефіопське
	Дарфур	Хауд
	Джос	Високий Велд
	Східно-Африканське	Велике Кару
Западини	Боделе	Ассаль (-153 м)
	Катгара (-133 м)	
Пустелі	Сахара	Калахарі
	Лівійська	Наміб
	Нубійська	
Річки	Кагера	Оранжева
	Атбара	Касаї
	Білий Ніл (Бахр-ель-Аб'яд)	Луалаба

	Блакитний Ніл (Бахр-ель-Азрак)	Убангі
	Ель-Араб	Конго
	Ніл	Бенуе
	Луангва	Нігер
	Квандо	Сенегал
	Замбезі	Вольта
	Лімпопо	Шарі
Озера	Тана	Танганьїка
	Рудольф (Туркана)	Ньяса (Малаві)
	Вікторія	Мверу
	Альберт	Бангвеулу
	Едуард	Чад
	Ківу	Ель-Джерід
Водоспади	Вікторія	Тугела
	Лівінгстона	Ауграбіс

Південна Америка

Миси	Гальїнас	Горн
	Кабу-Бранку	Паріньяс
	Фроуерд	
Затоки	Дар'єнська	Сан-Хорхе
	Панамська	Баїя-Бланка
	Гуаякіль	Баїя-Гранде
	Пеньяс	Сан-Маркус
	Ла -Плата	Венесуельська
	Сан-Матіас	
Протоки	Магелланова	Дрейка
Острови	Трінідад	арх. Чонос
	Сан-Амбросіо	Вогняна Земля
	Галапагоські	Фолклендські (Мальвінські)
	Хуан-Фернандес	Маражо
	Чілоє	Фернанду-ді-Норонья
	Пасхи	Тріндаді-і-Мартін-Вас
Півострови	Вальдес	Тайтао
	Гуахіра	
Гори, вершини, плато, плоскогір'я, вулкани	г. Рорайма	Кордільєра-де-Меріда
	г. Аконкагуа (6959 м)	пік Болівар (5 007 м)
	г. Ла-Небліна (3014 м)	г. Крістобаль-Колон
	Сан-Валентин (4 058 м)	г. Уїла (Невадо-дель-Уїла) 5750 м
	Гвіанське плоскогір'я	г. Уаскаран (6 768 м)
	Бразильське плоскогір'я	Охос-дель-Саладо (6 880 м)
	Серра-ду-Мар	влк. Льюлььяйльяко (6 723 м)
Серра-ду-Еспіньясу	влк. Сангай	

	г. Бандейра (Бандейрас)	влк. Чімборасо
	Сьєрра-де-Кордова	влк. Сан-Педро
	Серра-дус-Паресіс	влк. Котопахі
	Анди	влк. Тупунгато
Височини, Рівнини, Низовини	Мату-Гросу	Амазонська
	Гран-Чако	Бені-Маморе
	Льянос	Пантанал
	Ла-Монтанья	Пампа
	Гвіанська	
Пустелі, солончаки	Атакама	Сечура
	Уюні	
Річки	Магдалена	Тапажос
	Каука	Токантінс
	Оріноко	Арагуая
	Апуре	Сан-Франсіску
	Амазонка	Паранайба
	Ріу-Негру	Парана
	Жапура	Парагвай
	Мараньйон	Уругвай
	Укаялі	Ріо-Колорадо
	Журуа	Ріо-Саладо
	Пурус	Ріо-Негро
	Мадейра	Чубут
	Бені	Ріо-Чіко
Озера, водосховища, водоспади	Маракайбо	Лаго-Архентино
	Тітікака	вдсх. Трес-Маріас
	Поопо	вдсх. Фурнас
	Буенос-Айрес	вдсх. Собрадінью
	Мар-Чікіта	вдсп. Анхель 970 м
	Патус	вдсп. Ігуасу 82 м (ширина 800 м)
	Мірін (Лагоа-Мірін)	вдсп. Гокта 771 м

Австралія та Океанія

Моря	Тіморське	Коралове
	Арафурське	Тасманове
Миси	Йорк	Південно-Східний
	Північно-Західний	Південний
	Байрон	Стіп-Пойнт
		Натураліста
Затоки	Велика Австралійська	Спенсер
	Жозеф-Бонапарт	Кінг
	Карпентарія	Географа
	Західний порт	Сент-Вінсент
	Порт-Філіп	

Продовження Додатка А

Протоки	Торрессова	Кука
	Бассова	
Острови	Тасманія	Нова Каледонія
	Нова Зеландія	Вануату
	Кенгуру	Лайн (Центральні Полінезійські Споради)
	Грут-Айленд	Гавайські
	Маршаллові	Фіджі
	Маріанські	Самоа
	Каролінські	Тувалу
	Палау	Тонга
	Гілберта	Кірібаті
	арх. Бісмарка	Маркізькі
	Соломонові	Кука
	Нові Гебриди	Туамоту
	Нова Гвінея	Тубуаї
Півострови	Арнем-Ленд	Йорк
	Кейп-Йорк	Ейр
Гори, вершини, плато, вулкани	Великий Вододільний хребет	хр. Фліндерс
	г. Костюшко 2 228 м	Улуру (Айерс-Рок) 348 м
	Австралійські Альпи	плато Кімберлі
	Сніжні гори	Західно-Австралійське
	хр. Макдоннелл	г. Брус 1236 м
	г. Зіл 1510 м	хр. Масгрейв
	плато Барклі	Голубі гори
Рівнини	Налларбор	
Западини	озеро Ейр (-16 м)	
Пустелі	Велика піщана	Велика пустеля Вікторія
	Гібсона	Сімсона
Річки	Муррей (Маррі)	Купер-Крік
	Дарлінг	Маррамбіджі
	Барвон (Барвн)	Локлан (Лаклан)
	Фліндерс	Мерчісон
Озера	Ейр	Барлі
	Торренс	Кері
	Фром	Маккай
Водоспади	Браун	Сатерленд

Антарктида

Моря	Ведделла	Д'юрвіля
	Лазарева	Дейвіса
	Рісер-Ларсена	Росса
	Космонавтів	Амундсена
	Співдружності	Беллінсгаузена

	Скоша	
Острови	Південні Шетландські	Аделейд
	Південні Сандвічеві	арх. Палмер
	Південна Джорджія	Петра I
Півострови	Антарктичний	Земля Королеви Мод
	Терстон	
Плато	Полярне	Короткевича
	Дайер	
Гори, вершини масиви	Вінсон (5 140 м)	Мінто (4 163 м)
	гори Елсверт	Вертеркака (3 630 м)
	Керкпатрік (4 529 м)	Мензіс (3 313 м)
	хр. Куїн-Мод	гори Принс-Чарльз
	Маркем (4 350 м)	гори Пенсакола
	хр. Куїн-Александра	г. Стівенс (3 657 м)
	Джексон (4 191 м)	Кропоткіна (3 176 м)
	г. Сідлі (4 181 м)	Сайпл (3 110 м)
	Гори Хадсон	влк. Еребус (3 743 м)
Шельфові льодовики	Росса	Рісер-Ларсена
	Ронне-Фільхнера	Шеклтона
	Еймері	Георга VI
	Ларсена	Західний

Крайні точки Африки

Материкові:

північна — мис Рас-Енгела (Ель-Аб'яд) 37°20' пн. ш. 9°45' сх. д.

південна — мис Агульяс (Голковий) 34°50' пд. ш. 20°00' сх. д.

західна — мис Альмаді 14°44' пн. ш. 17°32' зх. д.

східна — мис Рас -Хафун 10°27' пн. ш. 51°24' сх. д.

Острівні:

західна — мис Шан-де-Манграде 16°00' пн. ш. 25°18' зх. д. (о. Санту-Антан, острови Зеленого Мису)

східна — 19°43' пн. ш. 63°30' зх. д. (о. Родрігес, Маскаренські острови)

АРХІПЕЛАГИ ТА ОСТРОВИ АФРИКИ за [1]

<i>Назва та держава, до якої належить</i>	<i>Місцезнаходження</i>	<i>Площа, км²</i>	<i>Найбільша висота, м</i>
Мадагаскар (Мадагаскар)	Індійський океан в т. ч. Мозамбіцька протока	587 000	2 867, г. Марумукутру
Канарські острови (Іспанія) Тенеріфе Фуертевентура	Атлантичний океан	7 300 2 060 2 040	3 718, влк. Тейде 3 718, влк. Тейде 807, Хандія
Маскаренські острови о. Реюньйон (Франція)	Індійський океан	4 500 2 510	3 069, г. Пітон-де Неж 3 069, г. Пітон-де Неж
Зеленого мису острови (Кабо-Верде)	Атлантичний океан	4 000	2 829, влк. Фогу
Сокотра (Республіка Ємен)	Аравійське море	3 625	1 525, г. Джебель-Хагар
Коморські острови (Коморські острови)	Індійський океан в т. ч. Мозамбіцька протока	2 200	2 560, влк. Картала (о. Нгазіджа)
Біоко (Екваторіальна Гвінея)	Гвінейська затока	2 020	3 007, пік Санта- Ісабель

ВЕРШИНИ Й ВУЛКАНИ АФРИКИ за [1]

Назва	Висота над рівнем моря, м	Місцеположення, гірська система
Кенія	5 199	масив Кенія
Мавензі	5 148	масив Кіліманджаро
Маргеріта, пік	5 109	масив Рувензорі
Дувоні (Вітторіо Емануеле) пік	4 890	масив Рувензорі
Умберто	4 798	масив Рувензорі
Рас-Дашен	4 550	Ефіопське нагір'я
Мікено	4 437	гори Вірунга
Елгон	4 321	Східноафриканське плоскогір'я
Тубкаль	4 167	Високий Атлас
Чілало	4 071	гори Арсі
Азуркі	3 677	Центральний Високий Атлас
Сабінью	3 634	гори Вірунга
Табана-Нтленьяна	3 482	Драконові гори
Емі-Кусі	3 415	нагір'я Тібесті
Шампейн-Касл	3 374	Драконові гори
Кінеті	3 187	Центральноафриканська височина
Санта-Ісабель	3 007	о. Біоко
Рунгее	2 960	хр. Кіпенгере, гори Лівінгстона
Тахат	2 918	нагір'я Ахаггар
Марумукутру	2 876	о. Мадагаскар
Бранберх	2 606	масив Еронго
Шімбірїс	2 416	півострів Сомалі
Айса	2 236	Сахарський Атлас
Вулкани		
Кіліманджаро	5 895	масив Кіліманджаро
Меру	4 566	масив Меру
Карісімбі	4 507	гори Вірунга
Камерун	4 095	масив Камерун
Тейде	3 718	о. Тенеріфе
Марра	3 088	плато Дарфур
Фогу	2 829	острови Зеленого Мису
Логоног	2 776	плато Кінангоп
Дуббі	1 250	Ефіопське нагір'я

ВНУТРІШНІ ВОДИ АФРИКИ за [1, 17]

Найдовші річки Африки

Назва	Довжина, км	Площа басейну, тис. км ²
Ніл (із Кагерою)	6 670	2 870
Конго (із Луалабою)	4 320	3 691
Нігер	4 160	2 092
Замбезі	2 660	1 330
Білий Ніл	3 700	1 800
Убангі	2 300	773
Касаї	2 153	880,2
Оранжева	1 860	1 020
Окаванго	1 600	800
Лімпопо	1 800	440
Вольта	1 600	400
Джуба	1 600	750

Найбільші озера Африки [1, 17]

Назва	Площа, км ²	Глибина максимальна, м	Довжина, км
Вікторія	69 000	80	320
Танганьїка	34 000	1 470	650
Ньяса (Малаві)	30 800	726	600
Чад	10 000-26 000	11	270
Бангвеулу	4 000-15 000	5	79
Рудольф (Туркана)	8 600	73	220
Ель-Джерід	5 700		
Альберт	5 600	58	160
Мреву	5 200	15	130
Тана	3 600	70	75
Ківу	2 700	496	100
Едуард	2 200	111	80

Крайні точки Південної Америки

Материкові:

північна — мис Гальїнас 12°25' пн. ш. 71°35' зх. д. (півострів Гуахіра)

західна — мис Паріньяс 4°45' пд. ш. 81°20' зх. д.

східна — мис Кабу-Бранку 7°09' пд. ш. 34°48' зх. д.

південна — мис Фроуерд 53°54' пд. ш. 71°18' зх. д.

Острівні:

південна — 56°32' пд. ш. 68°43' зх. д. (о. Агіла, острови Дієго-Рамірес)

західна — 00°22' пд. ш. 91°30' зх. д. (о. Фернандіна (Нарборо), острови Галапагос)

східна — 20°31' пд. ш. 28°51' зх. д. (о. Південний, архіпелаг Тріндаді-і-Мартін-Вас)

АРХІПЕЛАГИ ТА ОСТРОВИ ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ за [17]

<i>Назва та держава, до якої належить</i>	<i>Місцезнаходження</i>	<i>Площа, км²</i>	<i>Найбільша висота, м</i>
Вогняна Земля архіпелаг (Аргентина, Чилі)	Атлантичний та Тихий океани	71 200	2 469, г. Шиптон
Вогняна Земля		48 000	2 469, г. Шиптон
Осте		4 960	1 402
Наваріно		2 470	1 195, пік Наваріно
Маражо (Бразилія)	Атлантичний океан	48 000	20
Фолклендські (Мальвінські) острови (спірні Великобританія, Аргентина)	Атлантичний океан	11 960	706, г. Адам
Східний Фолкленд (Соледад)		6 680	684, г. Асборн
Західний Фолкленд		5 280	706, г. Адам
Чілое (Чилі)	Тихий океан	8 400	820
Галапагос, острови (Еквадор)	Тихий океан	7 430	1 707, влк. Вулф
Ісабела		5 820	1 707, влк. Вулф
Веллінгтон (Чилі)	Тихий океан	6 000	1 463
Рієско (Чилі)	Тихий океан	4 600	1 665, г. Ландрільєро
Санта-Інес (Чилі)	Тихий океан	4 500	1 317, г. Уортон
Магдалена (Чилі)	Тихий океан	2 200	1 660, г. Ментолат
Кларенс (Чилі)	Тихий океан	2 000	701
Гановер (Чилі)	Тихий океан	2 000	1 128

ВЕРШИНИ Й ВУЛКАНИ ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ за [17]

Назва	Висота над рівнем моря, м	Місцеположення, гірська система
Аконкагуа	6 960	Анди, Головна Кордільєра
Охос-дель-Саладо	6 880	Анди, Західна Кордільєра
Мерседаріо	6 770	Анди, Головна Кордільєра
Уаскаран	6 768	Анди, Західна Кордільєра
Ерупахуа	6 632	Анди, Західна Кордільєра
Сахама	6 520	Анди, Західна Кордільєра
Ільямпу	6 485	Анди, Східна Кордільєра
Ільмані	6 402	Анди, Східна Кордільєра
Торо	6 380	Анди, Головна Кордільєра
Крістобаль-Колон	5 775	Анди, Сьєрра-Невада-де-Санта-Марта
Уїла (Невадо-дель-Уїла)	5750	Анди, Центральна Кордільєра
пік Болівар	5 007	Анди, Кордільєра-де-Меріда
Сан-Валентин	4 058	Анди, Патагонські Кордільєри
Ла-Небліна	3 014	Гвіанське плоскогір'я
Бандейра (Бандейрас)	2 890	Бразильське плоскогір'я, Сьєрра-де-Мантікейра
Рорайма	2 810	Гвіанське плоскогір'я
Шиптон	2 469	о. Вогняна Земля
Вулкани		
Тупунгато	6 800	Анди, Головна Кордільєра
Льюльялььяко	6 723	Анди, Західна Кордільєра
Чімборасо	6 310	Анди, Західна Кордільєра
Сан-Педро	6 154	Анди, Західна Кордільєра
Гуальятірі	6 060	Анди, Західна Кордільєра
Котопахі	5 896	Анди, Східна Кордільєра
Майпо	5 323	Анди, Головна Кордільєра
Сангай	5 230	Анди, Східна Кордільєра
Домуйо	4 708	Анди, Патагонські Кордільєри
Ланін	3 776	Анди, Патагонські Кордільєри
Льяйма	3 060	Анди, Патагонські Кордільєри

ВНУТРІШНІ ВОДИ ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ за [17]

Найдовші річки Південної Америки

Назва	Довжина, км	Площа басейну, тис. км ²
Амазонка (з Мараньйоном)	6 400	7 180
Парана	4 700	2 970
Журуа	3 280	224
Мадейра (з Маморе)	3 200	1 391
Пурус	3 200	365
Токантіс	2 850	770
Сан-Франсіску	2 800	600
Оріноко	2 730	1 000
Арагуая	2 630	370
Парагвай	2 500	1 200
Ріу-Негру	2 300	691
Тапажос (з Журуеною)	2 200	487
Уругвай	2 200	307

Найбільші озера Південної Америки за [17]

Назва	Площа, км ²	Глибина максимальна, м	Довжина, км
Маракайбо	13 300	250	160
Патус	10 100	10	240
Тітікака	8 300	304 (489)	150
Лагоа-Мірін	3 000	7	220
Поопо	2 530	3	93
Буенос-Айрес	2 100	217	200
Мар-Чікіта	2 000	4	76
Лаго-Архентіно	1 400	300 (500)	-

Крайні точки Австралії

Материкові:

північна — мис Йорк 10°41' пд. ш. 142°31' сх. д.

західна — мис Стіп-Пойнт 26°09' пд. ш. 113°09' сх. д.

східна — мис Байрон 28°38' пд. ш. 153°38' сх. д.

південна — мис Південно-Східний 39°08' пд. ш. 146°22' 53°54' пд. ш.
71°18' зх. д.

Острівні:

північна — 09°08' пд. ш. 143°52' сх. д. (о. Брамбл-Кей)

південна — 55°07' пд. ш. 158°41' сх.д. (острови Бішоп і Клерк)

західна — 53°02' пд. ш. 72°36' сх. д. (острови Макдональд)

східна — 29°02' пд. ш. 167°57' сх. д. (о. Норфолк)

Загальні відомості про Антарктиду

Крайня материкова точка:

північна — мис Сіфре (Прайм-Хед) 63°13' пд. ш. 57°17' зх. д.

Площа Антарктиди з островами та шельфовими льодовиками – 14 тис. км²

Найвища точка – масив Вінсон - 5140 м.

Середня висота материка – 2 330 м (з урахуванням льодового покриву),

Об'єм антарктичного льоду – близько 28 млн. км³

Мінімальна температура – - 89,2 °С (поблизу станції Восток).

Найбільші за площею шельфові льодовики:

Росса (538 000 км²)

Ронне-Фільхнера (422 420 км²)

Еймері (62 620 км²)

Ларсена (48 600 км²)

Рісер-Ларсена (48 180 км²)

Фімбул (41 060 км²)

Шеклтона (33 820 км²)

Георга VI (23 880 км²)

Західний (16 370 км²)

ВЕРШИНИ Й ВУЛКАНИ АНТАРКТИДИ

Назва	Висота над рівнем моря, м	Місцезнаходження, гірська система
Вінсон	5 140	гори Елсверт
Керкпатрік	4 528	Трансантарктичні гори
Маркем	4 350	Трансантарктичні гори
Джексон	4 191	Плато Дайер
Сідлі	4 181	Земля Мері Берд
Мінто	4 163	хр. Адміралті
Вертеркака	3 630	гори Сер-Роннане
Мерчісон	3 502	хр. Альпіністів
Мензіс	3 313	гори Принс-Чарльз
Стівенс	3 657	Земля Палмера
Кропоткіна	3 176	гори Мюліг -Гофман
Стефенсон	2 987	хр. Дугласа (о. Земля Олександра I)
<i>Вулкани</i>		
Еребус	3 794	півострів Росса

Світовий океан

Північний Льодовитий океан

Підводні хребти: Гаккеля, Мона, Ломоносова, Кніповича, Менделєєва, Чукотське підняття.

Океанічні улоговини: Амундсена, Нансена, Канадська, Макарова, Підводників, Гренландська, Лофотенська.

Глибоководні западини й жолоби: Св. Анни

Атлантичний океан

Підводні хребти: Рейк'янес, Північно-Атлантичний, Південно-Атлантичний, Китовий, Африкано-Антарктичний.

Океанічні улоговини: Західноєвропейська, Іберійська, Гвінейська, Ангольська, Капська, Агульяс, Африкансько-Аргентинська, Аргентинська, Лабрадорська, Ньюфаундлендська, Північно-Американська, Канарська, Зеленого мису, Бразильська.

Глибоководні западини й жолоби: Пуерто-Рико, Романш.

Тихий океан

Підводні хребти: Наска, Північно-Західний, Маркус-Неккер, Різдва, Східнотихоокеанське, Південнотихоокеанське, Чілійське, Лорд-Гау, Маккуорі.

Океанічні улоговини: Північно-Східна, Північно-Західна, Центральна, Перуанська, Чілійська.

Розломи: Мендосіно, Пайонір, Меррей, Кларйон, Кліппертон, Пасхи, Елтанін.

Глибоководні западини й жолоби: Алеутський, Курило-Камчатський, Ідзу-Огасавара (Бонін), Нансей (Рюкю), Філіппінський, Тонга, Маріанський, Кермадек, Перуанський, Центральноамериканський, Чілійський.

Індійський океан

Підводні хребти: Мальдівський хребет, Східноіндійський, Аравійсько-Індійський, Центральноіндійський, Західноіндійський, Східноіндійський, Маскаренський, Африкансько-Антарктичний, Кергелен, Австрало-Антарктичне.

Океанічні улоговини: Сомалійська, Мадагаскарська, Мозамбіцька, Агульяс, Крозе, Центральна, Аравійська, Кокосова, Північноавстралійська, Західноавстралійська, Натураліста, Південноавстралійська.

Розломи: Оуен, Діамантіна, Амстердам, Тасман.

Глибоководні западини й жолоби: Зондський, Обі.

Південний океан

Підводні хребти: Африкано-Антарктичний, Південнотихоокеанське підняття, Кергелен.

Океанічні улоговини: Африкано-Антарктична, Австрало-Антарктична, Беллінсгаузена

Глибоководні западини й жолоби: Південно-Сандвічів

ПЕРЕЛІК ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

Євразія

Моря	Біле	Тірренське
	Баренцове	Адріатичне
	Балтійське	Іонічне
	Норвезьке	Егейське
	Північне	Середземне
	Гебридське	Мармурове
	Ірландське	Чорне
	Лігурійське	Азовське
	Карське	Філіппінське
	Лаптевих	Сулу
	Східносибірське	Сулавесі
	Чукотське	Молуккське
	Берінгове	Банда
	Охотське	Яванське
	Японське (Східне)	Андаманське
	Жовте	Аравійське
	Східнокитайське	Мертве
Південнокитайське	Червоне	
Миси	Канін Нос	Рока
	Нордкін	Маррокі
	Нордкап	Спартівенто
	Данкансбі-Гед	Тенарон (Матапас)
	Фіністере,	Сарич
	Челюскін	Піай
	Дежньова	Кумарі
	Лопатка	Пуріян
	Камау	Баба
Затоки	Вест-фіорд	Сен-Мало
	Варангер-фіорд	Біскайська
	Онезька губа	Кадіська
	Двінська губа	Ліонська
	Мезенська	Генуезька
	Печорська губа	Таранто
	Ботнічна	Венеціанська
	Фінська	Коринфська
	Ризька	Термаїкос
	Бохус	Каркінітська
	Брістольська,	Сиваш
	Байдарацька губа	Бохайвань
	Обська губа	Бакбо (Тонкінська)

	Тазовська губа	Сіамська
	Єнісейська	Бенгальська
	Анадирська	Камбейська
	Пенжинська	Кач
	Гіжигінська	Оманська
	Шеліхова	Перська
	Петра Великого	Аденська
	Ляодунська	Акаба
	Східнокорейська	Суецька
		Іскендерун
Протоки	Югорський Шар	Па-де-Кале (Дуврська)
	Карські ворота	Гібралтарська
	Маточкін шар	Боніфачо
	Скагеррак	Отранто
	Каттегат	Мессінська
	Ересунн (Зунд)	Мальтійська,
	Великий Бельт	Дарданелли
	Св. Георга	Босфор
	Ла-Манш	Керченська
	Вількіцького	Баб-ель-Мандебська
	Дмитра Лаптева	Тайванська
	Лонга	Малаккська
	Берінгова	Карімата
	Літке	Макасарська
	Татарська	Полкська
Лаперуза	Ормузька	
Цугару (Сангарська)	Корейська	
Острови	Нова Земля	Аландські
	Вайгач	Сааремаа
	Колгуєв	Хійумаа
	Земля Франца-Йосифа	Азорські
	Шпіцберген	Балеарські
	Ян-Майен	Корсика
	Ісландія	Сардинія
	Лофотенські	Ліпарські
	Фарерські	Сіцілія
	Шетландські	Стромболі
	Оркнейські	Мальта
	Гебридські	Кіклади
	Ірландія	Евбея
	Великобританія	Крит
	Нормандські	Кіпр
Фюн	Родос	
Готланд	Зміїний	

	Зеландія	Хоккайдо
	Північна Земля	Хонсю
	Новосибірські	Сікоку
	Врангеля	Кюсю
	Курильські	Японські
	Шантарські	Нансей (Рюкю)
	Сахалін	Хайнань
	Лусон	Тайвань
	Мінданао	Сулавесі
	Філіппінські	Андаманські
	Калімантан	Нікобарські
	Суматра	Шрі-ланка
	Ява	Лаккадівські
	Молуккські	Мальдівські
Півострови	Канін	Апеннінський
	Кольський	Калабрія
	Скандинавський	Балканський
	Ютландія	Пелопоннес
	Котантен	Кримський
	Бретань	Таманський
	Корнуолл (Корнволл)	Керченський
	Піренейський	Апшеронський
	Ямал	Малакка
	Гиданський	Індокитай
	Таймир	Індостан
	Чукотський	Аравійський
	Камчатка	Сінайський
	Корея	Мала Азія
	Ляодунський	Мангішлак (Мангістау)
Шандунський	Бузачі	
Гори, вершини, вулкани	Уральські	Рейнські Сланцеві
	Народна (1 895 м)	Вогеци
	Хібіни	Шварцвальд
	Скандинавські	Тюрингський Ліс
	Пеннінські	Рудні гори
	Кембрійські	Судети
	Кантабрійські	Шумава
	Іберійські	Карпати
	Піренеї	Герлаховські-Штіт (2 655 м)
	Пік Ането (3 404 м)	Говерла (2 061 м)
	Андалузські	Родопи
	Центральна Кордильєра	Пінд
	Сьєрра-Морена	Дінара
	Апенніни	Стара-Планина (Балканські гори)
Корно (2 912 м)	Ботев (2 376 м)	

	Альпи	Кримські
	Монблан (4 810 м)	Роман-Кош (1 545 м)
	Юра	Кавказ
	Севени	Ельбрус (5 642 м)
	Швабський Альб	Сулейманові
	Франконський Альб	Західні Гати (Сах'ядрі)
	Баварський ліс	Східні Гати
	Ардени	Гімалаї
	Верхоянський хр.	Джомолунгма (Еверест) 8 848 м
	Черського хр.	Каракорум
	Бирранга	Куньлунь
	Серединний	Алтинтаг
	Джугджур	Наньшань
	Становий хр.	Великий Хінган
	Яблоновий хр.	Малий Хінган
	Сіхоте-Алінь	Циньлін
	Єнісейський кряж	Тянь-Шань
	Східний Саян	Кунгей Алатау
	Західний Саян	Заїлійський Алатау
	Алтай	Каратау
	Монгольський Алтай	Ферганський хр.
	Гобіський Алтай	Киргизський хр.
	г. Белуха 4506 м	Зеравшанський хр.
	Памір	Туркестанський хр.
	Пік Ісмоліні Сомоні 7 495м	Заалайський хр.
	Пік Перемоги 7 439м	влк. Гекла
	Ельбурс	влк. Стромболі
	Копетдаг	влк. Етна
	Гіндукуш	влк. Везувій
	Паропаміз	влк Коряцька Сопка
	Тавр хр.	влк. Ключевська Сопка
	Понтійські	влк. Авачинська Сопка
		влк. Фудзіяма
Височини, плато, нагір'я, плато	Норланд	Північні Ували
	Маанселькя	Валдайська
	Соуменселькі	Смоленсько-Московська
	Салпаусселькя	Середньоруська
	Смоланд	Приволзька
	Північно-шотландське	Єргені
	Нормандська	Придніпровська
	Центральний масив	Подільська
	Месета	Малопольська
	Тіманський кряж	Балтійське пасмо
	Путорана	Коряцьке
	Вілюйське	Вірменське

	Приленське	Іранське
	Алданське	Тибет
	Анабарське	Ордос
	Середньосибірське	Юньнань-Гуйчжоуське
	Станове	Декан
	Яно-Оймяконське	Казахський дрібносопковик
	Колимське	Устюрт
	Чукотське	
Низовини, рівнини	Прикаспійська	Паданська
	Оксько-Донська	Паризький басейн
	Придніпровська	Середньодунайська
	Поліська	Нижньодунайська
	Причорноморська	Приазовська
	Великопольська	Колхідська
	Північно-Німецька	Куро-Араксинська
	Західносибірська	Туранська
	Північносибірська	Месопотамська
	Яно-Індигірська	Індо-Ганська
	Колимська	Велика Китайська рівнина
Пустелі	Каракуми	Алашань
	Кизилкум	Тар
	Такла-Макан	Деште-Кевір
	Гобі	Великий Нефуд
	Руб-ель-Халі	Малий Нефуд
Річки	Печора	Дору (Дуеро)
	Мезень	Тежу (Тахо)
	Північна Двіна	Гвадіана
	Онега	Гвадалквівир
	Вятка	Ебро
	Кама	Тибр
	Біла	По
	Ветлуга	Інн
	Ока	Дунай
	Волга	Драва
	Урал	Сава
	Березина	Тиса
	Німан	Прип'ять
	Західна Двіна	Тетерів
	Буг	Сож
	Вісла	Десна
	Одра	Сула
	Ельба	Псел
	Рейн	Ворскла
	Рур	Рось
Маас	Інгулець	

	Сена	Дніпро
	Луара	Південний Буг
	Гаронна	Дністер
	Рона	Прут
	Темза	Салгир
	Гломма	Дон
	Дору (Дуеро)	Терек
	Кура	Єфрат
	Амудар'я	Гедіз
	Сирдар'я	Кизил-Ірмак
	Мургаб	Анадир
	Аракс	Амур
	Атрек	Шилка
	Ілі	Аргунь
	Ішим	Зея
	Тобол	Буря
	Катунь	Тарім
	Бія	Хуанхе
	Об	Янцзи (Чанцзян)
	Єнісей	Ялунцзян
	Нижня Тунгуска	Сіцзян
	Підкам'яна Тунгуска	Меконг
	Ангара	Салуїн (Наг-Чу)
	Лена	Іраваді
	Вілюй	Брахмапутра
	Вітім	Ганг
	Ольокма	Годаварі
	Алдан	Інд
	Оленьок	Сатледж
	Анабар	Гільменд
	Тигр	
Озера, водосховища, водоспади	Інарі (Інаріярві)	Женевське
	Імандра	Боденське
	Венерн	Комо
	Веттерн	Охридське
	Меларен	Преспа
	Ладозьке	Балатон
	Онезьке	Київське
	Біле	Канівське
	Рибінське	Нам-Цо (Тенгі-Нур)
	Чудське	Урмія
	Псковське	Севан
	Ільмень	Ван
	Селігер	Туз
	Сегозеро	Ханка

	Цимлянське	Біва
	Ельтон	Кукунор (Цінхай)
	Баскунчак	Дунтінху
	Аральське	Поянху
	Іссик-Куль	вдсп. Крїммль
	Айдаркуль	вдсп. Серіо
	Каракуль	вдсп. Райско-Пляскало
	Сарезьке	вдсп. Учан-су
	Балхаш	вдсп. Кхон
	Чани	вдсп. Джог
	Таймир	вдсп. Кадамайський
	Лобнор	

Північна Америка

Моря	Бофорта	Карибське
	Баффіна	Чукотське
	Лабрадор	Гренландське
	Саргасове	Лінкольна
Миси	Барроу	Мендосіно
	Мерчісон	Принца Уельського
	Мар'ято	Сент-Чарльз
	Сан-Лукас	Колумбія
Затоки	Амундсена	Гондураська
	Бутія	Москітос
	Гудзонова	Панамська
	Джеймс	Теуантепек
	Унгава	Каліфорнійська
	Святого Лаврентія	Королеви Шарлотти
	Мен	Кука
	Делавер	Брістольська
	Чесапїкська	Нортон
	Мексиканська	Коцебу
	Кампече	Аляска
Протоки	Ланкастер	Кабота
	Мак-Клур	Флорідська
	Вікторія	Юкатанська
	Гудзонова	Навітряна
	Дейвісова	Шелїхова
	Датська	Берінгова
	Белл-Айл	
Острови	Банкс	Багамські
	Вікторія	Куба
	арх. Паррі	Гаїті
	Принца Уельського	Ямайка

	Елсмір	Великі Антильські
	Девон	Королеви Шарлотти
	Баффінова Земля	арх. Олександра
	Ньюфаундленд	Ванкувер
	Саутгемптон	Кадьяк
	Бермудські	Алеутські
Півострови	Бутія	Юкатан
	Мелвілл	Каліфорнія
	Унгава	Аляска
	Нова Шотландія	Кенай
	Флоріда	Сьюард
Гори, вершини, вулкани	Кордильєри	Береговий хребет
	Деналі (Мак-Кінлі) 6 193 м	Берегові хребти
	Аляскінський	Аппалачі
	Брукс	Мітчел 2 037 м
	Св. Іллі	Голубий хребет
	Врангеля	Нотр-Дам
	Маккензі	влк. Невадо-де-Коліма (4 265 м)
	Скелясті	влк. Попокатепетль (5 452 м)
	Каскадні	влк. Орисаба (5 700 м)
	Сьєрра-Невада	влк. Тахумулько (4 220 м)
	Західна Сьєрра-Мадре	влк. Рейнір (4 392 м)
	Східна Сьєрра-Мадре	
Височини, плоскогір'я нагір'я, плато	Великі рівнини	Едвардс
	Юкон	Камберленд
	Великий Басейн	Аллеганське
	Колорадо	Підмонт
	Озарк	Лаврентійська
Низовини, рівнини	Міссісіпська	Берегові рівнини
	Примексиканська	
Западини	Долина Смерті (-86 м)	
Річки	Маккензі	Ред-Рівер
	Атабаска	Теннессі
	Черчілл	Колорадо
	Саскачеван	Ріо-Гранде
	Святого Лаврентія	Колумбія
	Міссісіпі	Снейк
	Міссурі	Фрейзер
	Арканзас	Юкон
	Огайо	Кускокуїм
Озера, водосховища, водоспади	Велике Ведмеже	Тахо
	Велике Невільниче	Нікарагуа
	Атабаска	Манагуа
	Вінніпег	вдсх. Смолвуд
	Вінніпегосіс	вдсх. Мід

Продовження Додатка О

	Верхнє	вдсп. Олоупена
	Мічіган	вдсп. Джейм Брюс
	Гурон	вдсп. Пухаоку
	Ері	вдсп. Йосемітський
	Онтаріо	вдсп. Таккако
	Велике Солоне	вдсп. Ніагарський

Крайні точки Євразії

Материкові:

північна — мис Челюскін $77^{\circ}43'$ пн. ш. $104^{\circ}18'$ сх. д.

південна — мис Піай $1^{\circ}16'$ пн. ш. $103^{\circ}30'$ сх. д.

західна — мис Рока $38^{\circ}47'$ пн. ш. $9^{\circ}30'$ зх. д.

східна – мис Дежньова $66^{\circ}05'$ пн. ш. $169^{\circ}40'$ зх.д.

Острівні:

північна — мис Флігелі $81^{\circ}49'$ пн.ш. $59^{\circ}14'$ сх. д. (острів Рудольфа, арх Земля Франца-Йосифа)

південна – мис Буа $11^{\circ}16'$ пл. ш. 122° сх. д. (о.Роті, Малі Зондські острови)

західна — о. Моншикі $39^{\circ}40'$ пн. ш. $31^{\circ}17'$ зх. д. (Азорські острови)

східна – о. Ратманова $65^{\circ}47'$ пн. ш. $169^{\circ}02'$ зх.д. (Берингова протока)

АРХІПЕЛАГИ ТА ОСТРОВИ ЄВРАЗІЇ за [2, 3]

Назва та держава, до якої належить	Місцезнаходження	Площа, км ²	Найбільша висота, м
Британські острови (Великобританія, Ірландія) Великобританія Ірландія	Атлантичний океан	325 000 229 900 84 400	1 343, г. Бен-Невіс 1 343, г. Бен-Невіс 1 041, г. Каррантуїлл
Ісландія (Ісландія)	Атлантичний океан	103 000	2 119, влк. Гваннадальсхукюр
Нова Земля, острови (РФ) Північний Південний	Баренцове й Карське моря	82 600 48 100 33 200	1 547, о. Північний
Шпіцберген, архіпелаг (Норвегія) Західний Шпіцберген Північно-Східна Земля	Північний Льодовитий океан, у т. ч. моря Баренцове й Гренландське	62 000 39 040 14 530 5 030	1 712, г. Ньютон 1 712, г. Ньютон 637 716
Сицилія (Італія)	Середземне море,	25 430	3 340, влк. Етна
Сардинія (Італія)	Середземне море, у т. ч. Тірренське море	23 810	1 834, г. Ла- Мармора
Земля Франца-Йосифа (РФ)	Баренцове море	16 100	620, о. Вінер- Нойштадт
Корсика (Франція)	Середземне море, у т. ч. Тірренське й Лігурійське моря	8 720	2 706, г. Мон-Сенто
Крит (Греція)	Середземне море, у т. ч. Егейське море	8 300	2 456, г. Іда
Гейбридські острови (Великобританія) Льюїс	Атлантичний океан	7 600 2 140	1 009, г. Куллін-Хілс на о. Скай 799, г. Клішем
Зеландія (Данія)	Балтійське море	7 020	126
Колгуєв (РФ)	Баренцове море	5 250	181, г. Паарков- Сарлопи
Балеарські острови (Іспанія) Мальорка	Середземне море	5 000 3 410	1 445, г. Пуч-Майор 1 445, г. Пуч-Майор
Моонзундський (Західноестонський)	Балтійське море	4 100	63, о. Хійумаа
Евбея (Греція)	Середземне море (Егейське море)	3 770	1 743, г. Дірфіс
Південні Споради, острови (Греція)	Середземне море (Егейське море)	3 500	1 434, г. Керкетефс і на о. Самос
Вайгач (РФ)	Баренцове й Карське моря	3 380	171, г. Болванська
Вестеролен, острови (Норвегія)	Норвезьке море	3 100	742, о. Лангьойа

Продовження Додатку Р

Готланд (Швеція)	Балтійське море	2 960	83, г. Лойста-Хед
Фюн (Данія)	Балтійське море	2 890	131, г. Фреб'єрг-Бавнехой
Азорські острови (Португалія)	Атлантичний океан	2 390	2 351, г. Піку на о. Піку
Новосибірські острови Котельний (РФ)	Море Лаптевих та Східносибірське море	38 400 23 400	374, г. Малакатин-Тас
Північна Земля, арх. (РФ)	Карське море та море Лаптевих	37 600	965, г. Карпінського
Врангеля (РФ)	Східносибірське море та Чукотське море	7 270	1096
Курильські острови (РФ) Ітуруп Парамушир	Охотське море	15 600 6 720 2 000	2 339, влк. Алаїд на о. Атласова 1 634, г. Стокап 1 816, влк. Чикурачки
Сахалін (РФ)	Охотське море та Японське море	76 400	1 609, г. Лопатіна
Японські острови (Японія) Хонсю Хоккайдо Кюсю Сікоку	Японське море та Східнокитайське море	369 700 223 400 77 700 42 600 18 760	3 776, влк. Фудзіяма 3 776, влк. Фудзіяма 2 291, г. Асахі 1 788, влк. Кудзю 1 981, г. Ісидзугі
Тайвань острів	Східнокитайське море та Філіппінське море	35 950	3 997, г. Юйшань
Хайнань острів (КНР)	Південнокитайське море	33 700	1 867, г. Учжишань
Рюкю острови (Японія)	Східнокитайське море та Філіппінське море	4 800	1 935, г. Міяноура
Філіппінські острови Лусон Мінданао Самар	Південнокитайське море, море Сулу, море Сулавесі, Філіппінське море	299 700 105 600 95 600 13 080	2 954, влк. Апо 2 934, г. Пулог 2 954, влк. Апо 896, г. Яггем
Великі Зондські острови Калімантан (Індонезія, Малайзія, Бруней) Суматра (Індонезія) Сулавесі (Індонезія) Ява (Індонезія) Банка (Індонезія)	Південнокитайське море, море Сулавесі, море Банда, Яванське море, Молуккське море, Балі та Флорес	1 485 000 735 700 435 000 179 420 126 500 11 600	4 100, г. Кінабалу 4 100, г. Кінабалу 3 805, влк. Керинчі 3 455, г. Рантекомбола 3 676, влк. Семеру 699, г. Марас
Шрі-Ланка острів	Бенгальська затока та Андаманське море	65 600	2 524, г. Підуруталагала

ВЕРШИНИ Й ВУЛКАНИ ЄВРАЗІЇ за [2, 3, 17]

Назва	Висота над рівнем моря, м	Місцеположення, гірська система
Джомолунгма	8 848	Гімалаї
Канченджанга	8 585	Гімалаї
Макалу	8 470	Гімалаї
Дхаулагірі	8 221	Гімалаї
Улугмузтаг	7 723	Куньлунь, хр. Аркатаг
Чогорі	8 611	Каракорум
Тіричмір	7 690	Гіндукуш
Гунгашань	7 590	Сіно-Тибетські гори
Пік Ісдоліні Сомоні	7 495	Памір
Перемоги, пік	7 439	Тянь-Шань
Ельбрус	5 642	Великий Кавказ
Дихтау	5 204	Великий Кавказ
Великий Арарат	5 165	Вірменське нагір'я
Монблан	4 807	Західні Альпи
Дюфур	4 634	Західні Альпи, Пеннінські Альпи
Гросглокнер	3 797	Східні Альпи, хр. Високий Тауерн
Гямиш	3 724	Малий Кавказ, хр. Муровдаг
Муласен	3 478	Кордильєра-Бетіка
Ането, пік	3 404	Піренеї
Мусала	2 925	хр. Ріла
Олімп	2 917	Масив Олімп
Корно	2 914	Центральні Апенніни
Триглав	2 863	Юлійські Альпи
Герлаховські-Штіт	2 655	Західні Карпати, Татри
Торре-де-Серредо	2 648	Кантабрійські гори
Змолікас	2 637	Пінд
Альмансор	2 592	Центральна Кордильєра
Молдовяну	2 543	Південні Карпати
Гліттертіні	2 470	Скандинавські гори
Ботев	2 376	Стара-Планіна
Говерла	2 061	Східні Карпати
Вулкани		
Фудзіяма	3 776	о. Хонсю
Ічинська Сопка	3 621	Серединний хребет, Камчатка
Етна	3 340	о. Сицилія
Беренберг	2 277	о. Ян-Майєн
Гваннадальєхукюр	2 119	о. Ісландія
Гекла	1 491	о. Ісландія

ВНУТРІШНІ ВОДИ ЄВРАЗІЇ [2, 3, 17]

Найдовші річки Євразії

Назва	Довжина, км	Площа басейну, км ²
Янцзи	5 800	1 808
Хуанхе	4 845	771
Меконг	4 500	810
Об (з Іртишом)	5 410	2 990
Іртиш (Ертіс)	4 248	1 643
Об	3 650	2 990
Лена	4 400	2 490
Вілюй	2 650	454
Алдан	2 273	729
Вітім	1 837	225
Єнісей (з Великим Єнісеєм)	4 102	2 580
Нижня Тунгуска	2 989	473
Підкаменна Тунгуска	1 865	240
Амур	2 824	1 855
Волга	3530	1360
Біла	1430	142 000
Вятка	1314	129 000
Кама	1805	507000
Аргунь	1 620	164
Уфа	918	53100
Ветлуга	899	39 400
Ока	1500	245 000
Євфрат (з Муратом)	3 065	673
Сирдар'я	3 019	219
Брахмапутра	2 900	580
Ганг	2 700	1 100
Інд	2 880	1 165
Сатледж	1 450	395
Амудар'я	2 620	309
Дунай	2860	817000
Інн	517	25700
Драва	720	40400
Сава	945	95179
Оленьок	2 292	219
Іраваді	2 150	430
Сицзян	2 130	437
Тарим	2030	950

Продовження Додатка Т

Печора	1809	322000
Урал	2428	231000
Німан	937	98000
Західна Двіна	1020	87900
Буг	772	39420
Вісла	1090	194 424
Одра	854	118 861
Ельба	1091	148 268
Рейн	1233	185000
Маас	925	36000
Дон	1870	422
Кубань	870	57900
Прип'ять	775	121000
Сож	648	41400
Десна	1130	90 000
Псел	717	22800
Інгулець	549	14870
Дніпро	2201	504 300
Південний Буг	806	63 700
Дністер	1362	72 100
Прут	953	27 500
Сена	776	78 650
Луара	1012	117 000
Гаронна	647	56000
Рона	812	98000
Дору (Дуеро)	897	97290
Тежу (Тахо)	1038	80600
Гвадіана	742	67000
Гвадалквівір	657	56978
Ебро	910	80093
По	652	71000
Мезень	966	78000
Північна Двіна	744	357000

Найбільші озера Євразії

Назва	Площа, км²	Глибина максимальна, м
Каспійське море	376 000	1 025
Аральське море	51 100	54
Байкал	31 500	1 620
*Балхаш	22 000	26
Ладозьке	17 870	225

Продовження Додатку Т

*Тонлесап	2 500-10 000	14
*Дунтінху	3 900-10 000	15
Онезьке	9 720	127
*Іссик-Куль	6 236	702
*Урмія	5 800	16
Венерн	5 550	100
Таймир	4 600	26
Саймаа	4 380	82
*Кукунор (Цінхай)	4 200-5 700	38
*Ханка	3 900-4 100	11
*Дерячейс-Немек	2 500-4 000	6
*Поянху	2 700-5 000	20
Ван	3 700	145
*Лобнор	3 000-3 200	5
Чудське з Псковським	3 550	15
*Убсу-Нур	3 300	20
*Чани	2 000-3 600	9
*Алаколь	2 600	54
*Туз	1 600-2 500	5
Хубсугул	2 600	238
*Нам-Цо (Тенгі Нур)	2 000-2 500	40
Веттерн	1 912	41
Біле	1 290	20
Меларен	1 163	60
Інарі (Інаріярві)	1 050	215
Пяйянне	1 065	93
Ільмень	982	3-4
Імандра	876	16
Сегозеро	815	29
Балатон	594	11
Женевське	582	310
Боденське	538	252
Воже	422	2
Кубенське	407	3
Гарда	370	136
Охридське	358	288
Лача	356	1,6
Преспа	273	54

* - озеро, розмір і глибина якого змінюються у зв'язку із сезонними коливаннями рівня води

Крайні точки Північної Америки

Материкові:

північна - мис Мерчісон 71°50' пн. ш. 94°45' (п-в Бутія)

південна - мис Мар'ято 7°12' пн. ш. 80° 52' зх. д. (п-в Асуеро)

західна - мис Принца Уельського 65°35' пн 168°05' зх. д. (п-в Сьюард)

східна - мис Сент-Чарльз 52°24' пн. ш. 55°40' зх. д. (п-в Лабрадор)

Острівні:

північна — мис Морріс-Джесуп 83°37' пн. ш. 32°39' зх. д (острів Гренландія)

південна — 5°31' пн. ш. 87°04' зх. д. (острів Кокос)

західна — мис Врангеля 52°54' пн.ш. 172°54' сх. д. (о. Атту, Алеутські острови)

східна — мис. Нореструннінген 81°26' пн. ш. 11°29' зх. д. (острів Гренландія)

АРХІПЕЛАГИ ТА ОСТРОВИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ

<i>Назва та держава, до якої належить</i>	<i>Місцезнаходження</i>	<i>Площа, км²</i>	<i>Найбільша висота, м</i>
Гренландія (Данія)	Атлантичний та Північний Льодовитий океани	2 175 600	3 700, г. Гунбйорн
Баффінова Земля (Канада)	Північний Льодовитий океан, у т. ч. море Баффіна	476 000	2 591, г. Одін
Вікторія (Канада)	Північний Льодовитий океан, у т. ч. море Бофорта	213 800	655
Елсмір (Канада)	Північний Льодовитий океан	213 000	2 926
Ньюфаундленд (Канада)	Атлантичний океан, в т.ч. затока Св. Лаврентія	111 000	814, г. Кабокс
Куба	Карибське море	105 000	1 974, пік Туркино
Гаїті (Гаїті, Домініканська Республіка)	Карибське та Саргасове моря	76 192	3 087, пік Дуарте
Банкс (Канада)	Північний Льодовитий океан, у т. ч. море Бофорта	70 023	747, г. Дарем-Хайтс
Девон (Канада)	Північний Льодовитий океан, у т. ч. море Баффіна	55 247	1 920, г. Девон-Айс-Кап
Аксель-Гейберг (Канада)	Північний Льодовитий океан	43 178	2 210, г. Аутлук-Пік
Мелвіл (Канада)	Північний Льодовитий океан	42 150	1 067
Саутгемптон (Канада)	Північний Льодовитий океан, Гудзонова затока	41 215	625, г. Матіасен
Алеутські острови	Тихий океан	37 800	2 857, влк. Шишалдіна
архіпелаг Олександра (США)	Тихий океан	36 800	1 400, г. Рід
Принца Уельського (Канада)	Північний Льодовитий океан	33 338	420
Ванкувер (Канада)	Тихий океан	32 200	2 195, г. Голден Хайнд
Сомерсет (Канада)	Північний Льодовитий океан	24 786	762
Батерст (Канада)	Північний Льодовитий океан	16 042	412, г. Стокс
Ямайка (Ямайка)	Карибське море	11 000	2 256, Блу-Маунтін- Пік
Гаваї (США)	Тихий океан	10 400	4 205, влк. Мауна-Кеа
Кадьяк (США)	Тихий океан	8 975	1 353,
Антікості	Атлантичний океан, у т. ч. затока Св. Лаврентія	7 941	192
Корнуолліс (Канада)	Північний Льодовитий океан	6 995	359
Принца Уельського, (США)	Тихий океан	6 674	1 178

ВЕРШИНИ Й ВУЛКАНИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ за [17]

Назва	Висота над рівнем моря, м	Місцеположення, гірська система
Деналі (Мак-Кінлі)	6 194	Аляскинський хребет
Логан	6 050	Святого Іллі
Вітні	4 418	Сьєрра-Невада
Елберт	4 399	Скелясті гори
Лонг-Пік	4 345	Скелясті гори
Бланка-Пік	4 372	Передовий хребет
Кінгс -Пік	4 123	г. Юїнта
Пенья-Невада	4 054	Східна Сьєрра-Мадре
Воддінгтон	4 042	Береговий хребет
Клауд-Пік	4 015	Скелясті гори, гори Бігхорн
Вілер-Пік	3 980	Великий Басейн, хр. Снейк
Робсон	3 954	Скелясті гори
Гамфріс-Пік	3 851	Плато Колорадо
Чіріпо-Гранде	3 820	Коста-Ріка
Теотепек	3 703	Південна Сьєрра-Мадре
Гунбйорн	3 700	о Гренландія
Ассінібойн	3 618	Скелясті гори
Дуарте	3 175	о. Гаїті
Чоррерас	3 150	Західна Сьєрра-Мадре
Ла-Енкантада	3 096	Сьєрра-Сан-Педро-Мартір
Кіл-Пік	2 972	гори Маккензі
Чеймберлін	2 749	Хребет Брукс
Мітчелл	2 037	Аппалачі
Вашингтон	1917	Аппалачі
Туркино-Пік	1 972	Сьєрра-Маекстра, о. Куба
Вулкани		
Орісаба	5 700	Мексика
Попокатепетль	5 452	Східна Сьєрра-Мадре
Блекберн	4 996	Гори Врангеля
Рейнір	4 392	Каскадні гори
Шаста	4 317	Каскадні гори
Невадо-де-Коліма	4 265	Вулканічна Сьєрра
Тахумулько	4 220	Вулканічна Сьєрра
Мауна-Кеа	4 205	о. Гаваї
Гуд	3 426	Каскадні гори

ВНУТРІШНІ ВОДИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ за [17, 30]

Найдовші річки Північної Америки

Назва	Довжина, км	Площа басейну, км ²
Міссісіпі (з Міссурі)	6 420	3 268 000
Міссурі	4 740	1 370 000
Маккензі	4 250	1 804 000
Міссісіпі	3 950	2 981 000
Юкон	3 700	855 000
Ріо-Гранде	2 870	570 000
Колорадо	2 740	635 000
Нельсон	2 580	1 072 000
Арканзас	2 410	416 000
Колумбія	2 250	670 000
Снейк	1 670	108 000
Огайо	1 580	528
Черчілл	1 400	

Найбільші озера Північної Америки за [30]

Назва	Площа, км ²	Глибина максимальна, м	Довжина, км
Верхнє	82 680	406	613
Гурон	59 800	228	330
Мічіган	58 100	281	490
Велике Ведмеже	30 200	137	280
Велике Невільниче	27 200	156	480
Ері	25 700	64	389
Вінніпег	24 600	19	442
Онтаріо	19 000	236	310
Нікарагуа	8 430	70	160
Атабаска	7 900	60	370
Оленяче	6 300	60	225
Велике Солене	2 500 – 6 000	15	130
Вінніпегосіс	5 400	12	196
Лісове	4 860	26	112
Ніпігон	4 800	162	103
Манітоба	4 720	28	193